

HUMANITIES INSTITUTE

DAMDA DELİ VAR

1956

Aziz Nesin 1915-1995

İÇİNDEKİLER

Damda Deli Var

İşiniz Oldu Gayrı!

Otomobil Dövüşü

Şakacı İnsanlar

Alın Teri

Ne Güzel Memleket

İleri Gelen Adamlar

Apona Fuarı

Bir Parti Örgütü Kuruldu

Şüpheleniyorum

Gaz Sobası

Ev Yaptıracaktı

Bizim Apartmanın Sahibi

Sinnirüşte Vasıl Oldu

Noel Baba Tutuklandı

Arsa

İşte Evlendik

Sinirli Adam

Gulgule Yok mu?

Guguk

Erkek mi, Dişi mi?

Çok Zeki Bir Adam

Bedava

Bir Tuluatçının Anıları:

I Paratoner

II Kızı Kurtaramadık

III Adam Azmanı

IV Beleşten Ankara'ya Gitmek İçin

Hakkında

Damda Deli Var öykü kitabı 1956 yılında basılmıştır. Yirmi altı öyküden oluşmaktadır. Aziz Nesin öykülerini kolay anlaşılır, akıcı bir dille ve mizahi bir üslupla yazmıştır. Yazar tüm öykülerinde toplumsal sorunlara yer vermiştir. Toplumda var olan sorunları, toplumun yanlışlarını ve insanların olumsuz taraflarını eleştirirken ironiye yer vermektedir. Öykülerdeki temaların sıklıkla birbiriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Adalet, Yozlaşma, Yoksulluk, Emek, Sömürü, Bürokrasi, Sistem eleştirisi, Yüzeysellik, Ahlak, Sınıf farkı sıkça vurgulanan temalardır.

DAMDA DELİ VAR

Öykü

Dama çıkan deli Bir deli bir apartmanın çatısına çıkmıştır. Gören biri damda deli var diye bağırır. Delinin annesi gelir, dil döker ama deli aşağı inmez. İtfaiye ekipleri çağırılır. Atlamaya karşı önlemler alınır. Herkes deliyi indirmek için dil döker. Ama deli ikna olmaz. Nazik bir sesle, şefkatle aşağı inmesini söylerler. Deli ise beni muhtar yapmazsanız aşağı inmem der. Çabaları sonuç vermez. Kalabalıktakiler aralarında konuşurken onu muhtar yaptıklarını söylemeyi önerirler. Kimi gerçekte de şaka olarak da deliden muhtar olmayacağını söyler ama polisin aklına başka çare gelmez. Oradaki yaşlı bir adam söylediğini kabul etmemelerini, bir deliyi böyle indiremeyeceklerini söyler. Adamı dinlemezler.

Delinin istekleri Deliyi onu muhtar yaptıklarını söylerler. İnmesini isterler. Deli onu meclis üyesi yapmazlarsa inmeyeceğini söyler. Yaşlı adam, onlara söylediği gibi olduğundan böbürlenir. Deli insin diye onu meclis üyesi yaptıklarını söylerler. Artık inmesini isterler. Deli yine inmeyeceğini söyler. Onu Belediye başkanı yaparlarsa ineceğini söyler. Onu da kabul ederler. Deli göbek atarak, bir deliyi Belediye başkanı yapanların yanına inmeyeceğini söyler. Komiser ne istediğini sorar. Olaylar her seferinde bu şekilde ilerler. Deli bir istek de bulunur, kabul edilir ama deli yine inmez. Sırasıyla bakan, başbakan, kral yaparlarsa ineceğini söyleyerek her seferinde inmez.

Deli aşağı inmez Yaşlı adam o sırada boşu boşuna uğraştıklarını, onları da biri bakan yapsa onların inmeyeceğini söyler. Deli, kral yapmazlarsa inmeyeceğini söylediği an adama dönüp kral yapıp yapmamaları konusunda danışır. Yaşlı adam artık iş işten geçtiğini belirtir. Bu aşamada ne istiyorsa yapmak zorundadırlar. Deli damda göbek atmaya devam ediyordur. Deliyi onu artık kral da yaptıklarını aşağı inmesini söylerler. Deli inmem demekten başka bir şey demez. İmparator yapmazlarsa kendini atacağını söyler. İmparator yaptık dediklerinde ise imparator olduğu için istemezse inmeyeceğini, kimsenin karışamayacağını söyler.

Yaşlı adam deliyi indirir Komiser atlarsan atla demeyi düşünür ama işleri iyice karıştırmak istemez. Yaşlı adama şimdi ne yapacağız diye sorar. Adam deliyi indireceğini söyler. Deliyi seslenir ve İmparator hazretleri diye bağırır. "Acaba altıncı kata çıkmak arzu buyurur mu?" diye sorar. Deli ciddi biçimde olumlu yanıtlar. Yaşlı adama "Haşmetmeap beşinci kata çıkmak ister mi?" diye sorar. Deli ciddi haliyle kabul eder ve beşinci kata iner. Yaşlı adam, deliyi böyle böyle dışarı kadar çıkartır. Üzerinde gerçek bir kral ciddiyeti gelmiştir.

Yaşlı adamın açıklaması Dışarı çıkan deli ilk olarak ihtiyarın yanına gelir. Senin de deli olduğun belli, deli delinin halinden anlar diyerek omzuna dokunur. Sonra komisere, kendisini bağlayıp tımarhaneye götürmesini söyler. Deliyi nasıl davranılır öğrenmişsindir diyerek laf atar. Komiser yaşlı adama bu işi nasıl yaptığını sorar. Adam elli yıldır politika içinde yoğrulmuştur. Bacaklarında derman olsa onunda dama çıkacağını, kimsenin de onu indirmeyeceğini söyler.

Temalar

Siyaset/Politika Yaşlı adamın deliyi damdan indirme yöntemi, politika içindeki deneyimleri politikacıların toplumu nasıl yönettiklerini göstermektedir. Siyaset ile ilgilenenlerin pek de akıllı olmadıklarına dair mizahi bir dille eleştiri yapılmaktadır.

İŞİNİZ OLDU GAYRI

Partinin yeni politikası Politikacılar geziye çıkmadan önce yeni bir karar almışlardı. Halka nutuk çekip anlamadıkları düzeyde konuşmayacaklardır. Artık onlara soru sormasına izin verip onların anlayacağı düzeyde cevaplar vereceklerdir. İktidara gelince neler yapacaklarını halka iyice anlatmaya kararlıdır. Fakat köylülerden biri bir soru sorar ve doğru dürüst cevap veremezlerse itibarları zedelenir diye bir çözüm bulurlar. Dolaşılacak yerde halkın sorabileceği bütün soruları önceden hesaplamaya çalışırlar. Bu sorulara göre iktisat doktoru, hukuk profesörü, maliye uzmanı, yüksek ziraat mühendisi, ihtisasını Amerika'da yapmış hekim beş kişilik gezi heyeti oluşturur. Bu beş aydın en zor soruları parti tüzüğüne göre, halkın anlayabileceği şekilde, parti tüzüğüne göre cevaplayabilecektir.

Köylülerin kaygıları Bunu duyan M.'liler bu habere kızarlar. Konuşmak ve soru sormak da ne oluyormuş diye düşünürler. Önceden gelip nutuk çekip gidiyorlardır. Yarısını anlayıp yarısını anlamıyorlar, alkışlayıp geçiyorlardır. Ama şimdi gerilirler. Ya bilemedikleri bir şey olursa, ne dediklerini anlamazlarsa ve diğer partililere rezil olurlarsa diye düşünürler. Onlarda heyet ile konuşacak, soru soracak birilerini seçmeye karar verirler. En sonunda Nalbur Salih Çavuş ve Nuri Efendi seçilir. İlçe başkanı da onaylar.

Heyetin gelişi Ertesi gün heyet gelir. Öğle yemeğinden önce köylüler ile sohbet etmek ister. Kahvehaneye götürülürler. Miting yasak olduğu için yalnızca yurttaşlarla konuşma yapacaklarını, ne isterlerse sorabileceklerini söylerler.

Heyetin konuşması Köyleler hiç korktukları gibi olmadığını düşünür. Kendileri gibi insanlardır, dediklerinde bir şey yoktur. Sonra soru sormaya başlarlar. İşbaşına geçince ne yapacaksınız, bizim çeltik ekimi ne olacak, buraya ortaokul yapacak mısınız, tütün fiyatları ne olacak sorularını sırayla sorarlar. Heyet çok iyi hazırlandığı için bu sorulara ne cevap vereceklerini bilerek kimin ihtisas alanı ise cevaplar. Fakat köylülerin hiç bilmediği, bilimsel ve teorik açıklamalar yaparlar. Her açıklama sonrası herkes Nuri Efendi ve Nalbur Salih'in gözüne bakarlar. Onlarda her denileni anlamış gibi yaparak o işi oldu bilin gayri, o iş olacaktı diyerek hepsinin hallolacağına dair cümleler kurarlar. En sonunda alkışlar yükselir. Politikacılar omuzlarda taşınır. Acele başka kasabaya gidecekleri için yemeğe kalamamışlardır.

Temalar

Politika/Yüzeysellik Politikacılar başka daha yakın bir bağ kurabilmek ve onlara yapabileceklerini daha iyi anlatabilmek için yeni bir politika geliştirirler. Fakat konuşma sırasında politikacıların yine halkın anlamadığı bir dil kullandığı görülmektedir. Buna rağmen köylüler beklentilerinin karşılanacağını, işlerinin olacağını düşünürler ve buna inanırlar. Köylüler konuşmalara çok fazla anlam yüklememektedir. Halkın söylenenleri anlamış gibi yapması, politikacıları sırtlarında taşımaları toplumsal ilişkilerdeki yüzeyselliği göstermektedir.

OTOMOBİL DÖNÜŞÜ

Öykü

İki bey arasındaki çekişme Çakır Yakup Bey ve Rıza Bey aynı köyden birbiri ile sidik yarıştıran iki kişidir. Rıza Bey, Yakup Bey onların köyüne sonradan gelip onun gibi soydan eşref biri ile kendini denk görmesine sinir oluyordur. İkisi sürekli birbirini alt etmeye çalışıyordu. Yakup Bey otel mi yaptırmış,

Rıza Bey hem otel hem sinema yaptırıyordu. Yakup Bey altta kalmıyor bir gazino, bir bar yaptırıyordu. Biri iplikhane kursa diğeri dokuma tezgâhı kuruyordu.

Araba kavgası Rıza Bey kasabada ilk Cadillac arabasını alınca, Yakup Bey yalnız oğullarına değil damatlarına da Cadillac araba almıştır. İkisinin de kapılarının önünde renk renk Cadillac arabalar duruyordu. Yakup Bey son model bir Buick araba alıp Rıza Bey'in Cadillaclarının hepsi onun arabasının tekerine bile denk gelmeyeceğine dair yorumlarda bulunur. Bunu duyan Rıza Bey yolda onun arabasını görürse ezip geçeceğini söyler.

Araba dövüşü İki Bey böyle konuşurken, birbirlerinin arkasında söyledikleri sözlerle arabalarını dövüştürmeye karar verirler. Haber köyde ağızdan ağıza yayılır. Köy ikiye ayrılır. Rıza Bey İzmir'den bir şoför getirir. Şoföre karşıdaki arabayı delip geçeceksin, ne istersen vereceğim demiştir. Şerefi söz konusudur. Çakır Yakup Bey de yeni bir şoför bulur. Vaktiyle Rıza Bey bu şoförü tokatladığı için şoför ona hırslıdır. Ayrıca ikisi de herkesten gizleyerek Çilli hoca diye ünlü bir hocaya muska yazdırıp arabaya saklamışlardır.

Arabalar çarpışır Meydan çok kalabalıktır. Arabalar karşı karşıya gelir. Rıza Bey Yakup Bey'e giderek arabası yenilenin şerefine de biteceğini, köyden gideceğini söyler. Yakup Bey kabul eder. Tabanca patlar, işaret verilir. İki araba iki dövüşen horoz gibi birbirinin üzerine atılır ve çarpışma olur. Seyirciler çığlık atar. İki araba da kavgadan kaçmaz. İki araba da parça parça olur. Şoförlere bir şey olmaz. Motorlar parçalanmıştır. Yakup Bey ikisinin de şerefine gittiğine dair bir, iki yarım cümle kurar. İkisi de ayrı yönler giderler.

Muskalar bulunur Arabaların şoförleri gülümserler. Başlarına bir şey gelmeden atlatmışlardır ve paralarını da almışlardır. Adamların şerefi parça parça oldu diye eğlenirler. O sırada yere düşen parçalara bakarlarken ikisi de arabalarda muskaları bulur. Muskaların içeri açarlar. Önce bir bez sonra da gazete kâğıdı çıkar. Gazete parçasının birinde ülkenin dış ticaret borcu ile ilgili bir haber vardır. Diğerinde ise döviz olmadığı için belediye otobüsü getirilemiyor, otobüs sıkıntısı oluyor diye haber yapılmıştır. Şoförler, adamların nasıl kandırıldığını söyleyip alay ederler.

Temalar

Güç/Gösteriş Yakup Bey ve Rıza Bey arasındaki çekişme iktidar, güç kavgası gibidir. İkisi de sürekli gösteriş yaparak çevrelerindeki konumlarını güçlendirmeye ve diğer insanları etkilemeye çalışmaktadırlar. Bireyler toplum içinde kendilerini kanıtlama, egoları ile en iyisi olmaya çalışma çabalarıyla aşırıya giden davranışlarla ve bu davranışların sonuçları ile mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar.

İnanç/Yüzeysellik Arabalardan çıkan muskalar ve muskaların içinde dua değil de gazete parçalarının olması toplum içindeki inanç ve manipülasyon ile ilgilidir. İnsanların inanç ekseninde nasıl kolaylıkla kandırılıp manipüle edildiği, hurafelere inandığı görülmektedir. Bireylerin batıl inançları, inançları davranışlarını etkilemektedir. Muskaların içinden çıkan haberler ise insanların güç ve ego yüzünden gerçek hayattan uzaklaştıklarını göstermektedir. Toplumunu ilgilendiren gerçek meseleler farklıdır. Ama yüzeysel ve gösterişli olaylarla gerçek meseleler görmezden gelinmektedir.

ŞAKACI İNSANLAR

Öykü

Hayat üzerine felsefe Adamın hayat felsefesi ile ilgili görüşlerini yazdığı üç dolu defteri vardır. Hayat dikenli bir yoldur, hayat dik ve sarp bir yokuştur, hayat bir tiyatro sahnesidir gibi cümleler yazıyordu. Son defterinin en sonunda da hayat nedir sorusunu yazarak, hayat acıdır diye cevaplamıştır.

Gazetede ki iş ilanı İşi gücü yoktur. Fakirdir, iş bulamıyordu. Edebiyat mezunudur. İki gündür hiçbir şey yemiyordu. Parkta oturmuş hayatın ne olduğunu düşünürken yanındaki kişinin gazetesi gözüne

çarpar. Bir ilan vardır. Her yaşta kadın, erkek işçi arıyorlardır. Hemen adresi alır gider. Kocaman bir hanın beşinci katıdır. Azarlarlar diye asansöre bile binmeden merdivenlerden çıkar. Soluk soluğa kalır. İyice dinlenip içeri girer. Kadınlı erkekli bekleyenler vardır. İş için geldiğini söyleyince bekleme odasına alırlar.

Görüşmeden ayrılanların hali Görüşme için girilen odadan her çıkan kızarmış bozarmış şekilde, çılgınlıklarla ya da namussuzlar gibi hakaret içeren söylemleri bağırarak çıkıyorlardır. Kimi on dakika, kimi yarım saat kalıyordu. Önce içeride kötü bir şey mi yapıyorlar diye düşünürler ama erkeklerde aynı şekilde çıktığı için herhalde zor soru soruyorlar, bilemeyenler soruların zorluğuna kızıyorlar diye düşünürler. Çıkanların ardından içeriden koca koca adamların kahkahaları geliyordu. Adam en azından şimdiye kadar kimse işe alınmamıştır diye kendi kendini teselli ediyordu.

Sandalyedeki sıcaklık Sıra adama gelir. Sırasını sonraki kişiye vermek istese de o da tedirgin olduğu için kabul etmez. İçeri girer. Açlıktan gözleri kararıyordu. Cam bir masanın arkasında şişman adamlar vardır. Onunla konuşmaya başlarlar. Adamı bir yere oturturlar. Adamın altından sıcaklık gelmeye başlar. Sanki ocak üstüne oturmuş gibidir. Yayılan sıcaklığa anlam veremez. Adamlar ondaki değişikliği fark edip kahkaha ile gülmeye ve rahatsız olup olmadığını sormaya başlarlar. İş almamak için durumunu açık etmez. İyi olduğunu söyler bir süre sonra ayağa kalkar.

Adama yapılan şakalar Bu şekilde oda içinde adama türlü şakalar yapılır. Adam şaka yaptıklarını anlamaz. Başına gelenleri aksilik olarak görür ve işe alınmayacağı kaygısı yaşar. Çay içer misin diye sorarlar. Adam zaten aç olduğundan iyi geleceğini düşünür. Gelen çaya iki şeker koyar ve çay köpürüp taşar. Eli yanar, üstüne dökülür. Dolaptan bir şey aldırma bahanesi ile hapşırık tozu ile hapşırmasına neden olurlar. Hıçkırığa, öksürüğe, gözlerinin yaşarmasına sebep veren şakalar yaparlar. Sordukları sorunun cevabını duymamış gibi yapıp, kulağına söyleyip su fışkırtma şakası yaparlar. Kaşıntı tozu üflerler. Adam işi kaybetmemek için kaygılanmaya devam eder. Yeni yıkandığını söyler. O böyle yaptıkça kahkahalarla gülüyorlardır. Bir dolabı açtırırlar, güm diye bir top patlamış gibi olur. Adam yere yuvarlanır. Bir süre sonra adam dahil hepsi nöbet geçirir gibi yerde yuvarlanıyordu.

İşin ne olduğu anlaşılır Bir süre sonra gülmeleri geçer. Adamı tebrik ederler. En çok dayanan o olmuştur. Şimdiye kadar kırk kişi gelmiş, onun gibi dayanan olmamıştır. Aralarında konuşmaya başlarlar. Amerika'da şaka malzemeleri satan on bin mağaza vardır. Yılda yirmi milyon dolardan fazla ciro yapıyorlardır. Fabrika onlara elli kalem mal teklif ediyordu. İki bin tane sandalyeye konacak kızdırma levhası, on bin kutu kaşıntı tozu, beş yüz sandık hıçkırık kolonyası, beş bin düzine su fışkırtan iştme aleti, yirmi bin göz yaşartıcı su, beş ton deli şeker, otuz bin patlama kapsülü siparişi not ederler. Adam onu işe alıp almadıklarını sorar. Hiçbir şey anlamamıştır. Onu işe aldıklarını söylerler. Muhasebeciye gidip ona iki buçuk lira verileceğini iletirler. Şirketleri Amerika'dan her ay şaka malzemelerinden başka çeşitlerini alacak, o da her ayın üçünde orada olup şaka malzemelerini deneyecektir. Sonra her seferinde veznedenden iki buçuk lirasını alacaktır.

Adam çok sinirlenir Karşılıklı gülerler. İş arayan adam, karşısındakinin burnuna bir yumruk atar. Şişman adam geri geri gidip kalçasının üstüne düşer. İş arayan adam küçük bir şaka yaptığını söyler. Alacak parası olmadığı için aletsiz bu kadar şaka yapabildiklerini söyler. Kapıyı kapatıp çıkar. Eve gidince defterinin sonuna hayat acı bir şakadır yazar.

Temalar

Yoksulluk/Toplumsal adaletsizlik Adam Edebiyat bölümünü bitirmesine rağmen iş bulamamaktadır. Eğitimine yıllarca zaman, para ve emek harcamasına rağmen toplumsal hayatta karşılığını alamamıştır. Yemek yiyemeyecek kadar zor durumdadır. Mesleği ile ilgili olmayan işlere bile başvuru yapmaktadır. Fakat iş görüşmesinde karşılaştığı küçümseyici, saygısız muamele karşısında öfkesini kontrol edememiştir. Sosyal statü ve sınıf farklarının sağladığı avantajlar yüzünden güç dengesizlikleri bireyleri adaletsiz durumlara maruz bırakmaktadır. Bireyler hayatın zorlukları ile mücadele etmek zorunda kalmaktadır. İnsanların emekleri değersizleştirilmektedir.

ALIN TERİ

Öykü

İki yoksul arkadaş Adam arkadaşını görmeyeli üç yıl kadar oluyordur. Sevdiği bir arkadaşdır. Yoksulluk günlerinde sefaletlerini de dostça paylaşmışlardır. Bir simidi ikiye bölüp yiyorlardı. Ona eski bir pardösü vermiştir. Her şeyi yırtık olduğu için yaz günü bile üstünden çıkarmamıştır. Bir okul arkadaşı o günlerde ona iki bin lira verip iş yapmasını söylemiştir. O da bu işlerden anlamadığı için arkadaşına vermiştir. Eskiden karaborsada çok paralar kazandığından yeni bir iş kurabileceğini düşünmüştür. Sonra tersi döndüğü için işleri ters gitmiş, defalarca iş kurup iflas etmiştir. Fakat o iki bin lira da arkadaşını düzeltmemiştir. Bu durumu ise hiç başına kakmamış, arkadaşını da dostluğunu esirgememiştir.

Arkadaşı zengin olur Adam o iki bin lirayı ödeyebildiği kadarını taksit taksit arkadaşına ödemiştir. Araya çok olaylar girmiş, birbirlerini kaybetmiş, görüşmemeye başlamışlardır. Geçende başka bir arkadaşla karşılaşmış onun çok zengin olduğunu duymuştur. Özel arabası ve şoförü bile vardır. Eski borçlarını da ödüyor. Bunu duyunca arkadaşına mektup yazmaya karar verir. Uygun bir dille verdiği parayı hatırlatır. Arkadaşı hatırlamıştır. Bir adam gönderip parayı vermiştir. Sonra telefonda da konuşurlar. Yanına niye gelmediğini sorar. Adam uğursuzluğunu ona bulaştırmak istemediğini söyler. Ama arkadaşını ısrar edince görüşmeye gider.

Arkadaşı ile görüşür Büyük bir handa beş, altı odalı yazıhanesi vardır. Adı Alın Teri İthalat ve İhracat, Komisyon İşleri'dir. Onu çok iyi karşılamıştır. Öğle yemeğine götürmüştür. Başka bir ticarethanesi daha vardır. Alın Teri Ticaret Evi'dir. Apartmanı da vardır. Alın Teri Apartmanı'dır. Hanı da vardır. Adı Alın Teri Hanı'dır. Adam artık dayanamaz, bu isimleri değiştirmesini söyler. İdrar Apartmanı, İdrar Hanı, İdrar Ticaret Evi koymasını önerir. Sebebini sorunca da açıklar. Kendisinin çalışmaktan yalnız alını değil koltukaltları bile terliyordur. Ama bodrum katındaki evinin kirasını bile zor ödüyor. Üç yılda bu kadar terlemesinin imkânı olmadığını, durmadan bira içse bile üç yılda bu kadar idrar gelemeyeceğini söyler. Allah ısmarladık bile demeden oradan ayrılır. Adam daha alacağı beş yüz lira olduğunu, birini gönderirse alıp alamayacağını düşünür. Eğer vermezse beş yüz lirayı çıkarmak için böyle bir sürü yazı yazması gerekecektir.

Temalar

Dostluk/Dayanışma İki arkadaşın yoksulluklarında ellerinde ne varsa paylaşmaları ve birbirlerine destek olmaları güzel bir dostluk örneğidir. Sıkıntılı günlerinde birbirlerine destek olmuşlardır ve yaşadıkları olumsuzluklar, para meseleleri gibi sebepler yüzünden dostlukları bozulmamıştır. Zamanla araya giren başka sebeplerle uzaklaşmışlardır.

Emek ve Adaletsizlik Adamın arkadaşı üç yıl gibi bir sürede çok zengin olup, bunu da alın teri ile çalışmaya bağlamıştır. Bu emekle kazanılan parayı vurgulamaktadır. Adam çok çalıştığı halde parasız olmasından dolayı adaletsiz olan bu durum onda öfkeye neden olmaktadır. Bu öyküde eleştirilen toplumdaki ekonomik hileler, zenginliğin emekle değil başka yollarla elde edilmesi durumudur. Emekçilerin zorlu hayat mücadeleleri karşısında hayal kırıklıkları yaşadığı görülmektedir.

NE GÜZEL MEMLEKET

Öykü

Ticaret heyeti İki komşu memleket arasında ticaret anlaşması yapılacaktır. Bunun için komşu memleketlerin birinden bir ticaret heyeti öbür memlekete gelmiştir. Konuk ticaret heyeti başkanı kendi memleketine günü güne rapor gönderiyordur.

Havaalanındaki karışıklık İlk rapor 3 Mart tarihli. Havaalanında uçaktan inince onları gümrük memurları karşılamıştır. Bu duruma şaşırılmışlardır. Onları didik didik aramışlardır. Bu hareketlerin protokole aykırı olduğunu söyleseler de kimse onları dinlememiştir. Belgelerini de gösterecek eşyaları da aranmıştır. Muayeneden sonra iki saat bekletilmişlerdir. Tam otel aramaya karar verince onları beş yüz kişiye yakın bir kalabalık karşılamıştır.

Karşılama görevlisinin açıklamaları Sizi deniz yolu ile gelecek sandığımız için limanda bekliyorduk diyen görevli şaka yapıyor diye düşünmüştür. Çünkü memleketlerinde deniz yolu ile ulaşım yoktur. Görevli onları kaçakçı çetesi sandıklarını iletmiş, ondan bu yanlış anlaşılma oldu demiştir. Adama göre karşılayanlar çok kalabalıktır ama görevli az kişi gibi konuşmuştur. Gazeteciler Amerika'dan gelen bir artisti karşılamaya gitmiştir. Bakan propaganda gezisindedir. Müsteşar açılışta, Genel Müdür yapılacak barajdadır. Vali pazarı teftişe çıkmıştır, Protokol Müdürü garda Başbakan'ı yolcu ediyordur. Özel Kalem Müdürü görülen lüzum üzerine izine ayrılmış, Genel Müdür Yardımcısı sağlık nedeniyle istifa etmiştir. Açıklaması bu şekildedir. Bir tek kendisinin kaldığını söylemiştir. Yoksa on beş, yirmi bin kişi karşılamaya gelecektir. O bir bakanlığın müsteşar muavininin birinci şube müdür vekilinin sekreter yardımcısına vekâlet ediyordur. Eğer bakanlık emrine alınmazsa, sağlık nedeniyle istifa ettirilmezse, mecburi izne gönderilmezse, görülen lüzum üzerine işten çıkarılmazsa şu dakika bu işle meşgul olduğunu anlatmıştır.

Limandaki karşılama Karşılama törenini denizde hazırladıkları için heyeti limana götürürler. Yata kayıkla giderler, yata çıkarırlar. Yat hareket edince top atışları ile karşılanırlar. Bir sürü küçük çocuk limana indiklerinde çiçeklerle onları bekliyordur. Her yer bayraklarla donatılmıştır.

Gazetecilerin baskını 4 Mart tarihinde otelde gazetecilerin baskınını uğramışlardır. Memleketinizi nasıl buldunuz diye sormuşlardır. Her gittikleri geri kalmış ülkede söyledikleri fevkalade, cennet gibi, kalkınmanıza hayran olduk sözleri ile cevap vermişlerdir. En çok ne hoşunuza gitti sorusuna da gelmeden çalıştıkları gibi şiş kebab, dolma, baklava demiştir. Siz ne oynuyorsunuz diye sorduklarında ise yanlış anlaşılma ortaya çıkmıştır. Onları futbol takımı sanmışlardır. Ticaret heyeti olduklarını öğrenince kızıp gitmişlerdir.

Yanlış anlaşılma ortaya çıkar 5 Mart tarihinde ziyafet verilmiştir. O akşam birkaç kez elektrik kesilmiştir. Önce sigorta yüzünden olduğu söylenmiş ama son kesilmesinde başka bir sebep sunulmuştur. Önlem olarak hemen gaz lambaları ve mumlar gelmiştir. Ama sonra yine sorun giderilmiş, aydınlatma sağlanmıştır. Raporlar ardı ardına günlerde yazılmaya devam eder. Müzeler, ziyafetler, kent gezisi, eğlenceler devam eder. Ama kimse ticari konulardan bahsetmez. Heyet de ayıp olur diye onların adını bekler. Bir haftadır oradadırlar ama müzakerenin lafı bile edilmeyordur. 25 Mart tarihli raporda Genel Müdüre anlaşmayı ne zaman yapacaklarını sormuştur. O an anlaşılmıştır ki onları başka bir memleketin yardım heyeti sanmışlardır.

Ziyafetler eğlenceli geçer Onlara yine ziyafet verilmiştir. Heyetlerinden üç kişi sarhoş olmuştur. Zeybek, çiftetelli oynamayı öğrenmişlerdir. Ticaret işini yine hatırlatınca o kısmının kolay olduğunu söylemişlerdir. Biz size palamut, tütün, pamuk, fındık satarız, siz de bize kahve deyince adam "Bizde kahve yok" demiştir. Buğday deyince, buğdayı altı ay önce onlardan aldıklarını hatırlatmıştır. Zıyanı yok diyerek artanını onlara satmalarını önermiştir. Adam çok şakacı insanlar olarak rapora eklemiştir.

Gazetelerdeki haber Ertesi gün bütün gazetelerde fotoğrafları çıkmıştır. Dost komşu memleketle ticaret anlaşması yaptıklarını, beş yüz dolarlık kredi açtıklarını yazmışlardır. Zaruri ihtiyaçlarından dudak boyası, zıpzip, nal mıhı, sapan lastiği gönderecekler diye eklemiştir.

Ticari heyet geri çağırılır 20 Nisan'da geri dönmeleri için emir alırlar. Fakat ticari heyet o memleketin havasına alıştığı için dönmek istemiyorlardır. Yiyip, içip, eğlenip, oynuyorlardır. Toptan uyruklarını değiştirmeye ve o memlekette kalmaya karar verdiklerini iletirler.

Temalar

Bürokratik süreçler ve Uluslararası İlişkiler Bürokratik süreçlerde yaşanan karmaşa ve iletişim problemleri mizahi bir dille eleştirilmektedir. Bürokratik karmaşa absürt bir hale gelmiştir. Gerçek bir ticaret anlamasından uzak, gösteriş için faaliyetler yapılmaktadır. Faydalı bir işbirliği yerine yalnızca protokol ve gösteriş ön plandadır. Uluslararası ilişkilerde formaliteler ve karmaşık bürokratik süreçler söz konusudur. Bu durum bürokrasinin zaman kaybını vurgulayarak, sistemin değiştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Toplumsal sorumluluk/İhmal Yabancı heyetin karşılaştığı eğlenceler, geziler ve sosyal alışkanlıklar şaşkınlıkla karşılanmaktadır. Türk kültüründeki misafirperverlik ve sosyal etkinliklere verilen önem, gerçek görevleri ve toplumsal gerçekleri göz ardı edecek noktaya gelmiştir. Yapılması gerekenlere odaklanmak ve toplumsal gerçeklerle ilgilenmek yerine keyfi durumlara gereğinden fazla zaman ayırmak mizahi bir dille eleştirilmektedir. Bu toplumsal yapının bir yansımasıdır. Toplumsal sorumluluklar ihmal edilmektedir.

Yüzeysellik/Uluslararası ilişkiler Gelen heyetin gazetecilere gittikleri her ülkede standart olarak söylediği cümleler samimiyetten ve gerçeklikten uzaktır. Sadece insanları memnun etmek için söylenmektedir. Gerçek bir diyalog kurmak yerine protokol gereği verilen cevaplardır. Ayrıca sorulan sorulara önceden çalışarak hazır cevaplar vermesi de uluslararası ilişkilerde yaşanan samimiyetsiz, yüzeysel, çıkara dayalı durumları göstermektedir.

İLERİ GELEN ADAMLAR

Kişiler

Hüsnü Bey Muhtar, Modern Palas Oteli sahibi ve yönetim kurulu üyesidir.

Haydar Bey "K" kasabasının Belediye Başkanı'dır.

Öykü

Merkez Yönetim Kurulu'ndan gelen genelge "K" kasabası sınır üzerinde, doğu illerinden biridir. Kış altı ay sürmekte, karlı ve fırtınalı karakışlar yaşanmaktadır. İktidar partisinin Merkez Yönetim Kurulu üyeleri aralarında iyice düşünüp örgütün en uzak, en küçük kuruluşlarına, ocaklarına kadar göndermek için bir genelge yayınlılar. "K" kasabasının Parti Merkez Başkanı gelen genelgeyi okuyunca eli ayağına dolanır.

Merkez Yönetim Kurulu'na cevap gönderilir Parti İlçe Kurulu toplanır. Hüsnü Efendi'de oradadır. Hüsnü Efendi genelgeyi okur. Haydar Bey heyetin geleceği sonucunu çıkarır. Merkez genelgede bazı şeyler soruyordur. İstenilen cevaplar madde madde verilir ve postaya gönderilir. Maddelerde kasabada partiye kayıtlı beş bin üye olduğu ve parti aidatı verenlerin on kişiyi pek geçmediği belirtilir. Muazzam bir karşılama töreni hazırlanacağı, çocukların en yeni kıyafetlerle, tüm köy muhtarları ve ileri gelenleri ile eli ayağı tutan herkesin istasyonda bekletileceği yazılıdır. Ayrıca iki adet futbol takımı kurulup huzurlarında bir maç müsabakası yapılması için hazırlıklara başlanacaktır. İki tiyatro kumpası ile ahlaki komedi oyunları hazırlanacaktır.

Posta gönderilemez Kış birden bastırıldığı için verilen posta yollar kapandığından 23 km. ilerideki istasyondan öteye gidememiştir. Ankara'daki merkeze bütün parti kuruluşlarından cevap gelir ama "K" kasabasından gelmez. Parti başkanlığı bunu aldırma olarak yorumlar. Onlara bir posta gönderir ama yollar kapalı olduğundan bu gönderi de kasabaya ulaşmaz.

Hazırlıklar başlar "K" kasabası particileri göze girmek ve ileride milletvekili adayı olarak listelere girebilmek için birbirleri ile yarışıyorlardır. Ortaokulu müdürü bir hafta uğraşır ve karşılamada konuşmak için nutuk hazırlar. Her gece buluşup içki sofrasında nutuk baştan sona tekrar edilir, yazıyı ezberler, gerekli düzeltmeleri yaparlar. Belediye Başkanı ziyafet hazırlığı ile uğraşır. Hüsnü Bey,

Cumhuriyet'in ilk yıllarında parti delegesi olarak Ankara'ya gittiği zaman elden düşme olarak alıp frank almıştır. Onu sandıktan çıkarıp üstüne göre düzelttirir.

Ulaşamayan postalar devam eder Merkez, kasabadan hala cevap gelmediği için telaşlanır. Bu kez daha ağır bir yazı postalarlar. Ama ona da cevap gelmez. Partinin kimi ilçe örgütleri, olduğu gibi başka partilere geçiyordur. Böyle bir şey olabileceği akıllarına gelir. İşi tatlıya bağlamak için "K" kasabasına merkeze bir heyet göndermesini yazarlar. Fakat postalar gidemediği için "K" kasabası buna da cevap verememiş, mektuptan haberi olmamıştır.

Uzun süren bekleme Kasabanın iki futbol takımı zorla on sekiz oyuncu bulur. Eksikler istasyon memuru, iki öğretmen, muhasebeden üç memur gibi kişilerden tamamlanmıştır. Otelin boş duran alt katında Gençlik Sahnesi kurulur. Ama hiç kadın artist yoktur. Erkek üye ise çoktur. Erkekleri kadın kılıfına girmeye ikna edemezler. En sonunda sadece erkeklerin olduğu bir oyun bulurlar. Her gün provalar yapılır. Üyelerden biri yollar kapalı, kimse gelmeyecek dese de genelge verildiğini, geleceklerini söylerler. Öğrenciler her gün istasyonda karşılama için hazırlanırlar. Kışın çiçek bulunmadığından krepon kâğıtlarından yapma çiçek buketi yapar. Zaman geçtikçe hazırlıklardan bıkarlar. Çalışmalar gevşer. Başkan da umudunu keser.

İstasyondaki bekleyiş Bir buçuk ay işlemeyen tren o kışın ilk kez ertesi gün kasabaya gelecektir. Haberler birbirini tutuyordur. İleri gelenler trenle gelecek diye umutlanırlar. Piyeste rolü olanlar yeniden ezbere başlar. Futbolcular son bir antrenman yapar. Karşılıyıcılar sabah erkenden istasyonda bulunur ama çiçek buketi kirlenmiş ve ıslanıp yumuşamıştır. Karşılama çalgıcıları hazır. Hoş geldiniz yazılı bir bez istasyona asılmıştır. Hüsnü Bey üstünde frank olduğu için en başa geçmiştir. Belediye Başkanı buna bozulur.

Gelen mektuplar Tren gelir. Trenden inenler olur ama kim oldukları bilinmez. Marşlar başlar. Belediye Başkanı trenden inen en şişman adamın elini öpüyordur. Hüsnü Bey eğilirken frangın dikişleri patlar. Gençlik kolu da bir adama yapışmış omuzlar üstünde havaya kaldırıyor. Halk yaşa diye bağırır. Sonra herkes susar. Heyetin gelmediği anlaşılır. Bu sırada posta memuru elinde bir sürü zarfla gelir. Mektupların hepsi partiyedir. Parti Başkanı en üstteki zarfı açar. Aylardır cevap alamadıkları için görevden alındığı yazılıdır. Parti Başkanı ve üyelerin rengi sararır.

Parti değiştirme kararı Hepsi yapılan hazırlıklara üzüdür. Başkan, o kadar hazırlığın boşa gitmemesi için bir teklif sunar. Milli Kudret Partisi'nin ileri gelenlerini çağırıp parti değiştirmeyi teklif eder. Kabul ederler. İstanbul Gazetesi'nin muhabiri, İktidar partisinin K kasabası yönetim kurulu ve beş yüz üyesinin Milli Kudret Partisi'ne geçtiğini yazar. Partisinin zararlı gidişini beğenmediklerini ve düzeltilmemesine olanak görmedikleri de ekler.

Temalar

Bürokrasi/İletişimsizlik Bürokratik sürecin karmaşası, iletişim problemleri karmaşaya yol açmaktadır. Merkez Kurul Yönetimi'nin, ulaşmaya çalıştığı en uzak bölgelerdeki üyelerin durumunun farkında olmamaları bürokratik süreçlerin ne kadar kopuk işlediği, yerel ihtiyaç ve gerçeklerden ne kadar uzak olduklarını göstermektedir. Toplumsal sorumluluklar ve gerçek unsurlara odaklanma geçiştirilmektedir. Bunun sonucunda partinin başarısızlığı için alınan önlemler ve yapılan hazırlıklar boşa çıkmaktadır.

Gösteriş/Yüzeysellik Yerel bürokrasi, iktidar partisi ve protokoller sadece gösteriş, kişisel çıkar, itibar kaygısı ile sembolik faaliyetlere odaklanmaktadır. Bu durum çözüm bekleyen meselelerin ihmal edilmesine ve toplumsal sorumlulukların göz ardı edilmesine sebep olmaktadır.

APONA FUARI

Öykü

Apona Uluslararası fuar daveti Apona kenti uluslararası fuarı o güne kadar ki fuarların en üstünü olacaktır. İyi bir propaganda fırsatıdır. Bütün ticaret ataşeliklerine fuarda kendilerine yer ayırtabilmeleri için en geç iki ay içinde cevap vermeleri için mektuplar gönderilmiştir. Mektupları alan her devlet fuara katılacaklarını bildirir ve teşekkür eder. Sadece bir yerden ne evet ne de hayır cevabı gelir. Cevap vermeyen memleket, fuarı yapan memleket ile o sırada ticari bir anlaşmak yapmak üzeredir.

Mektup kaybolmuştur Anlaşmanın imzalanmasından sonra bu konu gündeme getirilir. Fakat Ticaret Bakanı'nın bu fuardan ve davetten haberi yoktur. Ertesi gün müsteşarını çağırır. Neden bu fuardan bahsedilmediğini sorar. Fakat onun da bu mektuptan haberi yoktur. Ticaret Bakanlığı altüst olur ama mektup bir türlü bulunamaz. Uzun aramadan sonra Bakanlık Evrak Kalemindeki kayıtlarda on ay önce Apona Ticaret Ataşeliğinden resmi bir mektup gönderildiği tespit edilir. Bu sırada ataşelik de on ay önce Apona Fuarı'na çağrı mektubu gönderdiğini, tarih ve sayısı ile bildirmiştir. Şimdi iş mektubun nerelere havale edildiğini bulmaya kalmıştır.

Mektup bulunur Bakanlığın memurları titizlikle çalışarak gelen mektubun Dış Ticaret Dairesi'ne sevk edildiğini keşfeder. Dış Ticaret Dairesi uzun uğraşlar sonucu mektubu bulamaz ama kaydını bulur. Üçüncü Şube'ye havale edilmiştir. Üçüncü Şube, İkinci Kısım birimine göndermiştir. İkinci Kısım şefi, bulunduğu kayıta göre müsteşara verildiğini belirtir. Müsteşar ise Bakan'a verdiğini hatırlar. Bakan o akşam tren istasyonundan Florya'ya önemli bir iş görüşmesine gidecektir. Acele diye mektubu ona orada vermiştir. O da ceketinin cebine koymuştur. Üstünde hangi ceket olduğunu hatırlamaya çalıştıktan sonra bulurlar. Bakan evi arar. Ceket kuru temizlemeye verilmiştir. Kuru temizlemeye ulaşıldığında ceketin cebinde mektup çıkar ama temizleme sırasında içerik silinmiştir.

Fuarda yer ayarlanmaya çalışılır Bu sırada fuara katılacaklarını Ticaret ataşeliğine bildirirler ama hiç pavyon yeri kalmamıştır. Aralarındaki anlaşma dolayısıyla torpil durumları devreye girer ve kıyıda köşede küçük bir yer ayarlanır. Fakat daha büyük bir alan için tekrar devreye, araya birileri girer. En sonunda büyük bir pavyon yeri ayarlanabilir. Devleti tanıtmak için iyi bir propaganda fırsatıdır.

Heyet için görevlendirilen kişiler Başka milletlerin pavyonları çoktan kurulmuş süslemelere başlamışlardır. Bu ülkenin fuar için oluşturduğu ekibe ise hiç bu işleri bilmeyen, tamamen farklı sebeplerden görevlendirilen kişiler atanmıştır. İşten anlayan sadece bir uzman vardır. Birisi karısının göz kapağı ameliyatı için paraya ihtiyacı olduğundan bu ek göreve getirilmiştir. Diğeri ana muhalefet partisinden idare heyetine seçilmediği için istifa edip iktidar partisine yeni gelmiş yetmiş yaşında biridir. Diğeri muhalif parti lideri konuşurken elektrikleri keserek konuşmasının etkisini engellemiş biridir. Öbürü yeni evlendiği için balayı olayını da bu sayede aradan çıkartmak isteyen biridir. Bir diğer sözü reddedilemeyecek birinin damadıdır. Sonraki ise hiçbir işe yaramayan, bir politikacının arkadaşı olan biridir.

Uzmanın çabası Fuar alanına gidince herkes kendi işleri ile ilgilenir, yalnız uzman olan kalır. Uzman çok acele bir pavyon yapılmasını Bakanlık'a bildirir. Bir yarışma açılır ve ödül koyulur ama uzman ilk üçe giren projeleri beğenmez kendi hızlıca çizerek proje oluşturur. Bunu uygulayacak bir mimar bulunur. Öbür pavyonlarda ise sergilenecek eşyalar bile yerlerine koyulmuştur.

Sergilenecek ürünler ve eşyalar Apona Fuarı'nda sergilenecekler fındık, tütün, üzüm, pamuk, pancar, palamut olarak belirlenirken bir üye asıl endüstriyel ürünleri göndermeleri gerektiğini belirtir. Kibrit ve tuz, şişe, kâğıt da eklenir. Bu saydıkları yabancı topraklarda da üretiliyordur ve onlarda yabancı memleketlerden alıyorlardır. Bu durum sıkıntı olur diye kendi tanıtımlarını yapmaya karar verirler. Mehter takımı, Sultan Mahmud'un kaftanı, Yavuz'un kılıcı, Selim'in kavuğu eklenir. İnce saz takımı da olacaktır. Gönderilecek mallar bu şekilde saptanır.

Yaşanan aksilikler Fuar açılır. Pavyonlardan biri tamamlanmadığı için pavyonun etrafı bezlerle çevrilidir. Yakında açılacağı bildiriliyordur. Ama ürünler bir türlü tamamlanamadığı için açılmıyordu. Gönderilen incirler kurtlu, üzümler bozuk, fındıklar çürüktür. Başka memlekete ihraç edilecek ürünlerin yanlışlıkla gönderildiği iletilmiştir. Tekel maddeler gönderilirken bütün şişeler kırılmış yalnız bir tane likör, bir tane şarap şişesi kalmıştır. Tarihi eserler gelince ise pavyon hemen açılacaktır.

Pavyon açılır Fuarın kapanış günü pavyonun açılış günü olur. İki aylık fuar süresince açılmayan pavyonu halk merak ettiği için son gün tıklım tıklımdır. Mehter ve ince saz ekimi gelememiştir. Bir avuç fındık, birer adet likör ve şarap vardır. Tütün, sigara hiç gelmemiştir. Mümessil gelirken getirdiği sigarasını sergiliyordu. Başka bir büyük salonda camlı dolaplar içinde kaftan, kavuk, maşlah ve kılıç vardır. Çok ilgi çekiyordu.

Tarihi eserlerin durumu Tarihi eşyalar geri getirilince kıyametler kopar. Sultan Mahmud'un kaftanı tiftik tiftik olmuştur. Üzerindeki bütün inciler çalınmıştır. Kılıcın kabzasındaki değerli taşlar çalınmıştır. Kavuğun altın sırmaları yoktur. Bakan gazetelere kaybolanların elmas, inci gibi değerli taşlar değil değersiz taşlar olduğunu söyler ve bu iş de kapanır gider.

Temalar

Bürokrasi/Yozlaşma Bürokratik süreçte yaşanan karmaşa, iletişim sorunları, görevlendirmelerin uygun ve gerekli şekilde yapılmaması, devlet işlerinin profesyonel şekilde yürütülmemesi öyküde eleştirilmektedir. Devlete ait işler plansız ve ciddiyetten uzak bir şekilde yürütülmektedir. Yozlaşma kaynak ve prestij kaybına, başarısızlıklara yol açmaktadır. Devletin verimli ve etkili şekilde yönetilmemesi başarısızlık ve yozlaşmayı beraberinde getirmektedir. Daha adil ve etkili bürokratik sistemin gerekliliği vurgulanmaktadır.

BİR PARTİ ÖRGÜTÜ KURULDU

Öykü

K.L. Partisi kurulmuştur K.L. Partisi taşrada örgüt kurmak, örgütü kurduğu yerlerde genişleyip, gelişip yayılmak için var kuvveti ile çalışmaktadır. C. Kasabası halkı ise uyanık insanlardır. Diğer kasabalara göre okuma yazma oranı en yüksek kasabadır. Yıllardan beri demokrasiye susamış olduklarından kasabalarında her partiden örgüt bulunsun istiyorlardır. Bütün gazeteleri okuyorlardır. O sırada gazeteler sürekli K.L. partisini yazıyorlardır.

C. Kasabası C. Kasabası'nda ayrı partiye üye olanlar birbirine düşman değildir. İster iktidar, ister muhalefet partisi olsun hepsi birbiri ile dosttur. Onlar için önemli olan kimin iktidar olduğu değil, kasabalarına yapılan işlerdir.

K.L. Partisi için görüşme İktidar Partisi İlçe Başkanı Hamza Efendi o akşam kahvede Ana Muhalefet Partisi İlçe Başkanı Mahmut Ağa ile konuşur. Yeni çıkan partiyi görüşmek üzere aralarında görüşme ayarlarlar. Recep Ağa, İsmail Ağa, Bekir Efendi haberdar edilir. İkinci namazından sonra Mahmut Ağa'nın dükkânında buluşurlar.

Yeni parti oluşumu için kararlar Hamza Efendi yarın öbür gün ne olacağı belli olmaz diyerek yeni çıkan parti örgütünden de kurulması gerektiğini söyler. Partilerin değişeceğini, kimin partisinin iktidar olduğunun önemli olmadığını, esas olanın kasabanın işleri olduğunu belirtir. Daha önceden başka başka partiler iktidara geldikçe şaraphaneyi kurdurtmuşlar, su ve elektrik getirtmişlerdir. İsmail Ağa ona katılır. Ama iktidar partisini kızdırmamak gerektiğine de değinilir. Partiyi onların kurduğu duyulmamalıdır. Daha önceki seferlerde de gizli yapmışlardır. Yalnız biri diğer partiye geçerse birbirlerine kızıp iş yaparlar diye de karar alırlar.

Yeni partiye üye olacaklar belirlenir Hamza Efendi kendi partisinin kasabaya çeşme ve okul yaptığını ama artık durduğunu söyler. Artık oyunu başka partiye verecektir. Onlar da yeni işler yapar diye düşünmektedir. Sürekli partiler değişmeli diye konuşur. Arzuhalci Hüseyin Efendi partisiz olduğundan yeni partinin şubesini onun açmasına karar verirler. Demokrasiye iyi hizmet için içlerinden birkaçının da istifa edip yeni partiye geçmesi kararlaştırırlar. Bunun için tüm partililerin ismi yazılarak yazı tura atılır, istifa edecekler belirlenir. İktidar Partisi İlçe Başkanı da istifa edecekler arasındadır. İstanbul'un bütün gazetelerine herkes istifa ederek K.L. partisine geçiyor yazısı gönderecek birine görev verirler. İstifalar edilir ve K.L. Partisi örgütü kurulur.

Temalar

Toplumsal çıkarlar ve siyaset Kasaba halkı tarafından siyasi partiler ve siyaset yapmak bir araçtır. Amaç kasaba halkının çıkarlarını korumaktır. Pragmatik bir bakış açısı söz konusudur. Hangi partinin iktidar olduğundan bağımsız olarak esas mesele kasabaya kimin nasıl bir hizmet getireceğidir. Siyasi sorumluluk ve çıkarlar söz konusu değildir. Toplumsal çıkarlar ön plandadır. Öyküye göre siyasi farklılıklar toplumsal ilişkileri etkilememelidir. Önemli olan hizmettir.

ŞÜPHELENİYORUM

Kişiler

İsmail Bir şirkette veznedar olarak çalışmaktadır. Evlidir ve üç çocuğu vardır. Ekonomik durumu kötüdür.

Patron İsmail Bey'in veznedarlık yaptığı iş yerinin sahibidir. Patron olmadan önce katip olarak çalışmaktadır.

Zeki İsmail Bey'in kurduğu atölyede muhasebe biriminde katip olarak çalışmaktadır. Annesi, karısı ve üç çocuğu ile yaşamaktadır.

Öykü

İsmail Bey'in hırsızlığı ortaya çıkar İkinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında veznedar olarak çalışan İsmail Bey ailesini geçindirmekte zorlanıyordu. Maaşı doksan liradır. Kasadan elli lira almıştır. Patronu onu yanına çağırınca durumu anladığını fark eder ve polise haber vermesinden korkar. Patronu dokuz yıldır yanında çalıştığını, ailesine onun sayesinde baktığını, neden para çaldığını sorar. Yetmiş liraya işe girmiş sonra maaşını doksan lira yapmıştır. Elinden geleni yapmasına rağmen ona yanlış yapmasını kabullenemediğini söyler.

Patronun kızgınlığı İsmail Bey, patronundan özür diler. Çok sıkıştığı için yaptığını, sonraki ay maaşından tamamlayacağını iletir. Onu affetmesini ister. Fakat patron birden hiddetlenir. Onun da başına benzer bir durum gelmiştir. Patronu elli lira bahşiş verirken onu hapislerde çürütmüştür. İsmail Bey'e onun da cezasını çekmesi gerektiğini söyler.

İsmail Bey'in yeni işi İsmail Bey hapse girer ve güveni kötüye kullanmaktan bir yıl hapis yatar. Karısı ve kızı o yokken fabrikalardan aldıkları çorap konçları ve fanila kollarını evde dikerek geçinmişlerdir. İsmail Bey hapisten çıkınca elden düşme bir çorap makinesi alır ve odasının birine kurar. Derken makinelerin sayısı artar. Üç makine, bir de dokuma tezgâhı olur. Karısı ve kızı da yardım eder. İşleri gittikçe büyür ve beş tezgâhlı bir dokuma atölyesi kurar.

Fabrikadaki hırsızlık İkinci Dünya Savaşı bittiğinde İsmail Bey'in yüz kırk kişinin çalıştığı bir dokuma fabrikası vardır. Bir sabah fabrikanın üçüncü katındaki idari kısımda kasa açık bir şekilde bulunur ve içindeki paralar duruyordur. Polis çağırılır. İsmail Bey o sırada Cihangir'deki apartmanında ikinci karısının yanındadır. Hemen fabrikaya gelir.

Polisin şüphelendiği kişiler Polis hiçbir iz bulamaz. Sivil komiser bekçiden şüphelendiklerini söyler. İsmail Bey kabul etmez. Bekârdır ve fabrikada yatıp kalkıyordu. Daha gözü açılmadı der. Komiser kapıcı deyince de reddeder. Ona yüz elli lira aylık veriyordu. Kırpıntıları çalıp sattığından dört yüz lira aylık alıyor gibi kazanıyordu. Komiser, işçiler arasında hırsızlıktan sabıkalı biri var deyince yine olumsuz konuşur. O çalsaydı hepsini çalardı diye yorum yapar. Paranın içinden sadece üç yüz elli lira alınmıştır. Gerisi duruyordur. Komiser kimi söylese reddeder.

İsmail Bey'in sunduğu deliller Komiser siz kimden şüpheleniyorsunuz diye sorunca Muhasebe 'de çalışan Zeki olduğunu söyler. Elinde kanıt olup olmadığını sorunca kanıtı yoktur. Komiser o namuslu ve çalışkan birine benziyor dese de onun olduğuna dair ısrarcıdır. Delilleri ise sıralar. Adam günde on

saat çalışıyordu. Ayda yüz seksen lira kazanıyordu. Hamallar bile beş yüz lira kazanırken altı kişilik aileye bakan bu adamın çalmayıp ne yapacağını söyler. Ev kirası, üst baş, faturalar derken o paranın yetmesi mümkün değildir.

Zeki Bey'in itirafı Komiser, Zeki Bey'i çağırır. İsmail Bey, altı yıldır ekmeğini yediğini, yüz yirmi lira aylıkla işe girdiği halde aylığını yüz seksen lira yaptığını, kasasından üç yüz elli lira çalmaya nasıl utanmadığını sorarak söylenir. Zeki Bey'in gözleri dolar. Çok sıkıntıda olduğundan böyle bir namussuzluk yaptığını, ilk iki aylığından kesmesini söyler. İsmail Bey'in suratı asılır. Olmaz diye bağırır. Vaktiyle namussuz bir herifin yanında çalışırken aynı şey başına gelmiştir. Adam kumar masasında kırk bin lira bırakırken onun aylığı doksan liradır. Elli lira için onu hapislerde çürüttüğünü anlatır. Hırsızlar cezasını çekmeli der.

İsmail Bey'in kızgınlığı Zeki savcılığa götürülür. Ama İsmail Bey hala çok öfkelidir. Komiser yatıştırmak ister. Zaten küçük bir para olduğunu, adamın da suçunun cezasını çekeceğini söyler. İsmail Bey üç yüz elli lirada olmadığını, bir yıl sonra piyasada bir milyoner daha olacağını söyler. Yeni bir rakip olacağı için kızgındır.

Temalar

Ahlak/Toplumsal adalet İnsanların yaşadığı ekonomik zorluklar onları ahlaki ikilemlere sürüklemektedir. Karakterler, hak ettikleri maaşları alamadıkları için dürüstçe çalışmalarına rağmen adaletsiz durumlara maruz kalmaktadırlar. Bu da onları hırsızlık yapmaya itmektedir. Toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler, ekonomik sıkıntılar, adaletsiz uygulamalar bireylerin ahlakını, seçimlerini etkilemektedir.

Sosyal sınıf İsmail Bey ve patronu benzer durumlar başına gelmiş iki kişidir. Patron ve işçi statüsünde iken davranışlarının ve duygularının farklılaştığı görülmektedir. İçinde bulunduğu sınıf değiştikçe davranışları ve olayları değerlendirme biçimleri de değişmektedir. Sosyal sınıf farkları insanların ahlaki kararlarını ve adalet anlayışını etkilemektedir.

GAZ SOBASI

Kişiler

Salamon Baditto Jezef'in oğludur

Jozef Baditto Marko Baditto'nun yiğenidir.

Yanko Baditto Mordahay'ın yeğenidir.

Marko Baditto Yanko'nun amcasıdır.

Mordahay Baditto Mişel'in damadadır.

Mişel Baditto Moiz Baditto'nun kaynıdır.

Öykü

Çalışma üzerine düşünceler Anlatıcı çalışmakla para kazanılmaz lafına inanmadığını söyler. Hayatta başarmak için çalışmalı görüşünü savunur. Bu konudaki görüşünü kanıtlamak için Baditto ailesini anlatmak ister. Önce aile üyelerini tanıtmak, birbirleri ile bağlarını açıklamak ister ama sonra kafa karışıklığına sebep olduğu için direkt bu aileyi ve çalışkanlığını gaz sobası aracılığı ile anlatmaya karar verir.

Mağazadaki gaz sobaları İstiklal Caddesi'nde bir mağaza vardır. Bu mağazada gaz sobası satılmaktadır. Üzerindeki etiket fiyatlarına bakınca iki yüz yirmi bin lira, yedi yüz yirmi bin lira gibi

rakamlar vardır. Fiyatı pahalı olan gaz sobasının macerasının Baditto ailesinin ne kadar çalışkan insanlar olduklarını, çalışan insanların da ne kadar hak ederek kazandıklarını göstermektedir.

Baditto ailesi İzak Baditto'nun ardiyesi vardır. Burada toplanan hurdaları alıyordur. İzak sayesinde binlerce adam para kazanmaktadır. Vergi verdiği için devlet de kazanmaktadır. İzak bunları yeğeni Moiz'e kilosu on iki kuruştan satar. Moiz, hurdaları ihracatçı kayınbiraderi Fredi'ye kilosu on beş kuruştan satar. Fredi, İngiltere'deki Jak Baditto'ya kilosu on yedi kuruştan satar. Hurdalar gemi ile İngiliz limanına gider. Jak satın aldığı hurdaları amcası Davit'e kilosu yirmi kuruşa satar. Davit'in fabrikası hurdaları levha, tel, çubuk, haline getirir. Davit bunları Adam Baditto'ya ortalama kilosu yüz yirmi kuruştan satar. O da fabrikasında her beş kilo kadarından bir gaz sobası yapar.

Ticari anlaşmalar Adam Baditto ve Brothers firması, İstanbul'daki mümessili Jozef'e öneri mektubu ile birlikte fabrikasının yaptığı soba resimlerinin olduğu katalog gönderir. Katalogda vitrindeki sobanın fiyatı seksen beş liradır. Jozef ithalatçı olan kardeşi Avram'a sobaların ithal hakkını yüz iki liradan satar. Avram karı ile yüz yirmi iki lira kırk kuruş fiyatla sobaların ithal iznini Hayim Baditto'ya satar. Bu şekilde ticari anlaşmalarla sigorta, gümrük, nakliye, ardiye, mağazada satış işleri için hep birbirlerine para kazandırır. En son İzak'ın mağazasında tüm maliyet ve kar eklemeleri sonrası peşin yedi yüz elli lira altmış üç kuruşa satılır. Taksit olursa fiyat daha da artar. Bu aşamaya kadar kimse sobaların yüzünü, hurdaların yüzünü görmemiştir. Birtakım kâğıtlardaki pulları imzalayarak bu işlemleri yaparlar. Ama çalışkanlıkları sayesinde durmadan kazanırlar.

Gaz sobasının macerası Parası olanlar bu sobayı alır, dört beş yıl sonra kullanılamaz olunca atarlar. Çöplükten birisi alır kilosu beş kuruşa İzak Baditto'nun hurda ardiyesine satar. Baditto öbür Baditto'ya derken devridaim makinesi gibi durum işler. Badittolar çalışkanlıkları sayesinde binlerce insanın hayatlarını kazanmasına, devletin vergi almasına sebep olurlar.

Satın alınamayan gaz sobası Bir arkadaşı gaz sobasını taksitle almıştır. Ödeyemeyince haciz gelmiştir. Badittolar ne arkadaşının yüzünü, ne de haciz edilen malları görmüştür. Bu hikâyeyi ve çalışkanlıklarını bir sebeple anlatmıştır. Kendisi çok tembeldir. Bir türlü vitrindeki sobayı alamıyordu. Her yıl Baditto ailesine bir damat girdiğinden sobanın fiyatı artmaktadır. Günde ancak on sekiz saat çalışabiliyordu. Yirmi dört saat çalışsa sobayı alabilecektir. Ama tembel olduğundan alamıyordu. Başarmak için çok çalışmalı diye düşüncesini savunur.

Temalar

Emek/Sistem eleştirisi/Adaletsizlik Baditto ailesinin iş birliği ve ağ yapısının kapitalist bir üretim sürecine dönüştüğü görülmektedir. Adamın on sekiz saat çalışarak gaz sobası bile alamaması ve yirmi dört saat çalışmadığı için kendisini tembel, Baditto ailesini çalışkan olarak anlatması sistemin işleyişine dair derin bir eleştiridir. Sistemin adaletsizliği ve emeğin değersizleşmesi anlatılmaktadır.

EV YAPTIRACAKTI

Öykü

Yoksul çocukluk anıları Anlatıcı olan adam çocukluğundan beri kiralık evde kalmaktadır. Sürekli ev değiştirmek zorunda kalmışlardır. Her ev değiştirdiklerinde annesi ve babası kavga ediyorlardır. İstanbul'un neredeyse her semtinde yaşamışlardır. Yeni bir eve taşındıklarında kirayı vermekte zorlandıkları için sürekli taşınmak zorunda kalıyorlardır. Bu yüzden adam bir ev alıp, içini dayayıp döşemeden evlenmemeye karar vermiştir.

Haylindeki eve ulaşma çabası O lisedeyken annesi ve babası ölmüştür. Çalışmaya başladığında çok tutumlu davranıyor, sürekli para biriktiriyordu. Yemesinden içmesinden kısarak, üstüne kıyafet almayarak, sinemaya veya tiyatroya gitmeyerek bütün parasını biriktirmiştir. Beş yılın sonunda iki bin lira biriktirmiştir. Onun gibiler için iki bin lira iyi paradır. Fakat o paraya ancak çürük bir ev alabiliyordu. O ise almışken deniz manzaralı, geniş bahçeli, caddeye yakın bir ev istiyordu. Evler pahalı olunca

arsa alıp üstüne ev yaptırmaya karar verir. İsteddiği yerde, aradığı koşullarda iki arsa bulur. Birine üç bin, diğerine üç bin beş yüz lira istiyorlardır. Bin liraya bile daha geniş arsalar vardır ama istediği gibi değildir.

Arsaların fiyatı artar Para biriktirmeye karar verir. 1937 yılında toplanan para dört bin lira olmuştur. Arsa aramaya başlamıştır. Üç bin beş yüz ve üç bin istedikleri arsalar gider. Birine altı bin isterler. Diğerinin yarısı satılmış, üstüne villa yapılmıştır. Diğer yarısına beş bin lira istiyorlardır. En beğenmediği bin lira dedikleri arsaya dört bin beş yüz lira istiyorlardır.

Adam emekli olur Adam yeniden para biriktirmeye karar verir. 1943 yılında ancak beş bin lira toplayabilir. Ne kadar kendini sıkı tutumlu olsa da bu kadar para biriktirmiştir. Hayat çok pahalıdır. Artık deniz kenarından, şehir içinden vazgeçmiş, şehrin kenarına bile razıdır. Dört bin lira istedikleri yere bina yapılmış, yanındaki küçücük yere altı bin lira istiyorlardır. Artık yemez içmez iyice cimri olur. 1950 yılında parasını yedi bin lira yapmıştır. Artık arsa bulamıyordur. Eskiden baktığı iki bin liralık arsanın yirmi de bir parçası boştur, buna da kırk bin istiyorlardır.

Adam hızla para biriktirmeye ve her seferinde hayallerini küçülterek hedefine odaklanmaya devam eder. En sonunda emekli olur. Artık fazla para kazanamayacağı için eskisi gibi de biriktiremeyecektir. On iki bin lirası vardır. Arsa aramaktan sanki yirmi yıl daha fazla yaşlanmıştı. Artık satın alacak hiçbir şey bulamıyordur.

Adam mezar yeri satın alır Arsa aramaktan yorgun düştüğü bir akşam bir mezarlık görür. Tam hayal ettiği evin konumundadır. Nasılsa öleceğim diye kendine güzel bir mezar yeri almaya karar verir ama oradaki mezar yerleri bitmiştir. Ama isterse başka bir yerde yirmi bin liraya güzel bir yer ayarlayabileceği söylenir. Daha ucuzunu sorar. On iki bin liraya kendine mezar yeri alır. Kapalı, manzarasız, kırık dökük mezar taşları arasında bir yerdir. Artık burası benim diyerek sürekli mezar yerini görmeye gidiyordur. Sanki mekânına kavuşacağı günü özlemle bekliyordur.

Temalar

Adaletsizlik/Sistem eleştirisi/Yoksulluk Çocukluktan beri derin bir yoksulluk içinde olan adam, kapitalist sistem içinde ne kadar çabalasa da ev alma arzusunu gerçekleştirememektedir. Öykü adamın çabalarını ve hayal kırıklıklarını anlatmaktadır. Adam ömrü boyunca sadece çalışıp para biriktirir ama sistemdeki adaletsizlik yüzünden emeklerinin karşılığını alamaz. Kapitalist sistemde bireylerin çabaları ve emekleri sıklıkla adaletsizlik ve eşitsizlik yüzünden karşılığını bulamamaktadır.

Hayal kırıklığı Adam ömrünü kendine ait bir ev alma hayali ile geçirmektedir. Ne evlenir, ne ilişki kurar, ne sosyalleşir ne de yemesine içmesine para harcar. Ama sonunda sahip olabildiği tek yer kırık dökük bir yerdeki mezar yeridir. Adamın hayallerine en fazla yaklaşabildiği nokta aldığı mezar yeridir. Bu yüzden orayı ziyaret ederek huzur bulmaktadır. Kapitalist sistemin bireylerin hayatlarını ne kadar zorlaştırıp, emeklerini değersizleştirdiği ve ömürlerini boş yere geçirmelerine sebep olduğu görülmektedir. Tüm bunların sonu büyük bir hayal kırıklığıdır.

BİZİM APARTMANI SAHİBİ

KİŞİLER

Hasan Dergide çalışmaktadır. Geçinmekte zorlanmaktadır. Kırk iki yaşındadır. Doğma büyüme İstanbulludur. Bir apartmanın en altı katında yaşamaktadır.

Ali Efendi İstanbul'a geleli yirmi iki yıl olmuştur. Kapıcılık yapmış, sonra mal mülk edinmiştir. Farklı işler yaparak kazanç sağladığı anlaşılmaktadır.

Öykü

Hasan Bey'in dairesi Hasan Bey, yedi katlı bir apartmanda oturuyordur. Apartmanın beş katı yer üstünde, iki katı yer altındadır. Onun oturduğu daire ise yerin altındaki iki katın altında bulunan yarım kattadır. Kafasını eğerek kapılardan geçse de günde bir kaç kez kafasını vuruyordur. Hasan Bey kendi dairesinin iyi yönlerini ironik bir dille anlatır.

Dairenin özellikleri Apartman güneş görmediği için perdeleri solmuyor, kendileri de solmuyordur. Manzarası olmadığı için hiç misafir gelmiyordu. Ev ışık görmez, rutubetli ve karanlık olduğu için kimsede iştah yoktur. Yeme masrafları bu yüzden oldukça düşüktür. Namuslarıyla evlerinde geçinip gidebiliyorlardır. Duvarlardan sızan sular sayesinde tüm İstanbul susuz kalsa onlar susuz kalmıyordu. Hatta onlardan önceki kiracı bu sulara ulaşmak için duvarlara musluklar takıp suları satmaya başlamıştır. Ev sahibi en sonunda insanın yaşamasına uygun değil diyerek rapor almış ve onları evden çıkarmıştır. Kendileri evi tutarken ise duvardaki suları satmayacağına dair sözleşmeye madde eklemiştir. Rutubetten dolayı her gün duvarlardan güherçile toplayıp satıyorlardır. Kalaycılara satıyorlar, ev sahibi duyacak diye çekiniyorlardır. Ayrıca apartmanda oturduklarını söylemek de onlara başka bir hava veriyordur.

Evdeki haşereler Ev sahibi Ali Efendi, kirayı almaya her geldiğinde, kirayı ödemek için bir iki gün isteseler hemen ağlamaya ve ödemeleri olduğunu söylemeye başlıyordu. Öyle konuşuyordu ki faizle borç bulup ona veresi geliyordu. Evin bir iyi özelliği de çeşit çeşit haşerelerin evlerinde olmasıdır. Apartman yapıldığı zaman İstanbul Üniversite'sinden Zooloji Profesörü buldukları katta araştırma yapmış, bilim dünyasına bilinmeyen üç tür haşere katmıştır.

Ali Efendi'nin geçmişi Ali Efendi önceden apartman kapıcısıdır. Sonra apartman sahibi olmuştur. Bir ay kirayı veremediği için adamın çalıştığı dergiye gelmiştir. Yirmi yıl önce patronunun kapıcısı olduğu için patronu onu tanımıştır. Apartmanı olduğunu öğrenince şaşırmıştır. Yirmi yıldır İstanbul'da olduğunu, İstanbul kaldırımını çiğnediğini, bir apartmanın olmasının doğal olduğunu söylemiştir. Nişantaşı'nda bir evi, birkaç yerde arsası da vardır. Hasan Bey bu duyduğundan sonra utanmış başını öne eğmiştir. Çünkü doğma büyüme İstanbulludur. O günden sonra soran olursa altı yıldır İstanbul'da olduğunu, Sivas'tan geldiğini söylüyordur.

Cezaevine ziyaret Geçen gün apartman sahibinin başına büyük bir olay gelmiştir. Karaborsa yaparken yakalanmış ve hapse girmiştir. Cezaevinde onu ziyarete gitmiş ve sigara götürmüştür. Tellerin arkasından ağlarken onu avutmak için "Üzülme Ali Efendi" demiştir. "Yirmi iki yıldır İstanbul'dasın, bir cezaevine de mi girmeyeceksin, daha çok girer çıkar alışırsın, aldırma" demiştir.

Temalar

Sistem eleştirisi/Adalet/Emek Öyküde Hasan Bey'in dairesinin kötü durumda olması mizahi bir dil ile anlatılmaktadır. Sistemin getirdiği adaletsizlikler, sınıf farkları ve hayal kırıklıkları öykünün ana temalarını oluşturmaktadır. Ali Efendi'nin apartman kapıcılığından emlak zengini biri haline dönüşmesinin ardında dürüst olmayan ve kolay yollardan edinilmiş bir kazancın olduğu izlenimi vardır. Ali Efendi'nin yaşadığı dönüşüm sistemdeki eşitsizlikleri ve çabaların sonuçsuz kalmasını vurgulamaktadır. Fakat aynı zamanda Ali Efendi'nin karaborsa yüzünden hapse girmesi de kolay doğru olmayan yoldan elde edilen kazançların sürdürülebilir olmadığını, bireye zarar verebileceğini anlatmaktadır.

SİNNİRÜŞTE VASIL OLDU

Öykü

Buluşma evine baskın Ahlak zabıtası ekibi gizli çalışan buluşma evine baskın verir. İçeride uygunsuz vaziyette beş buçuk çift yakalanır. Buçuk olanının partneri henüz gelmemiştir. Kadınları arabaya doldurup önce en yakın karakola götürürler ve kimlikleri sorulur. Sürmeli gözlü, göğüsleri ayva

iriliğinde bir kız adının Bağdagül olduğunu ve yaşının on dört olduğunu söylüyordu. Nereli olduğunu sorduklarında Posofluyum diye cevap vermiştir. Ama buranın nereye bağlı olduğunu bilen yoktur.

Bağdagül'ün durumu Erkekler serbest bırakılır. Kadınlar Zührevi Hastalıklar Hastanesi'ne gönderilir. Bir hafta burada kaldıktan sonra salınırlar ama Bağdagül için durum farklıdır. Kızın yaşı küçüktür ve kimsesi olmadığından memurlar ne yapacaklarını bilmiyorlardır. Öbür kadınları kocaları, anaları, babaları, çalıştığı evin patronları gelip almıştır. Son karar kızı memleketine göndermek olur. Posof'un Kars'a bağlı olduğu, Kars'ında yurdun en doğu sınırında olduğu öğrenilir.

Leyla uzun süre bekler Zabıta şefi, belediyeye bir tezkere yazmalarını söyler. İstanbul Belediyesi'ne tezkere yazılır. Kızın durumu uygun şekilde aktarılır. Kızı ailesine teslim edebilmek için Kars'ın Posof kazasına, polis refakatinde ve muhafazasında gönderilmelidir. Harcırahının belirtilen tüzük gereği onlar tarafından karşılanması talep edilir. Asıl adı Bağdagül olan Posoflu Leyla koridorda bekler. Resmi yazıya karşılık gelmiyordur. On gün olmuştur. Leyla'ya memurlar yemek veriyordur. Leyla oradaki ufak tefek işlerle ilgileniyor, şubelere evrak gönderiyor, çay ve kahve söylüyordur. Memurların adını da öğrenmiştir.

Belediye ile yazışma Belediyeye Leyla'nın yazısı üç kez hatırlatılır. Leyla'nın koridora gelişinden bir ay sonra memur evrakına cevap geldiğini söyler. Evrakta belirtilen tüzükte böyle bir kanun olsa da kapsamı başka olduğu bildiriliyordur. Ancak kendisine sınır bir komşu ile kadar gönderilmesi yasaldır. Ancak İzmit Belediyesi'ne kadar gönderilebileceği, ondan sonrasının İzmit Belediyesi'nin görevi olacağını bildirir. Son zamanlardaki yoğunluk sebebiyle de yanında refakat etmesi için kimseyi gönderemeyeceğinden oraya gidecek görevli bir memur çıkana kadar beklemesi gerekiyordu.

Leyla'nın gönderildiği yerler Leyla dört gün daha bekler. Görevli memur ve bir yığın dosya eşliğinde İzmit Belediyesi'ne gider. Ahlak Zabıtası Müdürlüğü'nden giderken herkes üzüntülüdür. Herkes ona o kadar alışkındır ki Leyla içinde bu durum acı olmuştur. Belediye Leyla'yı Jandarma Komutanlığına gönderir. Leyla ödeneğinin çıkması için orada on beş gün beklemiştir. On beş gün sonra Leyla'nın İzmit sınırlarından Bilecik sınırlarına bırakılması için belediyeden ödenek çıkmıştır. Bilecik'te bir buçuk ay kalır ve beş jandarma komutanlığı dolaşır. Daha o yola çıkmadan önce kızın gönderileceği yere posta yoluyla evraklar gidiyordu ve evraklar giderek çoğalıyordu.

Leyla'nın yolculuğu Eskişehir'e büyük bir dosya halinde evraklar gider ama Leyla ortada yoktur. Eskişehir'in bütün belediye memurları İstanbul'da Sosyete Neriman'ın evinde, ahlak zabıtasının gece saat sıfır on beş saatlerinde yaptığı ani baskınla uygunsuz bir durumda yakalanan Leyla takma adlı Bağdagül'ü merakla bekliyorlardır. Onu karşılama şansı gönderildiği gece nöbetçi olan memura düşmüştür. Ödeneğin çıkması için kız belediyede bekliyor, ödenek çıkınca Jandarmaya teslim ediliyordu. Jandarma kadrosu zaten dar olduğu için kız karakoldan karakola teslim ediliyordu. Leyla'nın Kars'a gönderilme süreci bu şekilde uygulamalarla devam eder. Ankara, Çorum, Kayseri, Amasya, Sivas, Erzincan, Erzurum illerini dolaşır. Hepsinde fazlaca kalır. Bir ara Kayseri'den geçmesi beklenirken Amasya Belediyesi'nin yolladığı bir mektupla kızın gideceği yolun yönü değiştirilmiştir. Kayseri Belediyesi bu duruma kızarak müdahale etmiştir. Kayseri Belediyesi'ne geleli iki ay olmuşken, Sivas Belediyesi Leyla'nın akıbetini sürekli sormaya başlamıştır bile. Erzurum'da ise yollar kapandığından öbür illerdekinden daha fazla kalmak durumunda olmuştur. Tam Kars'a gönderileceği gün Leyla ortadan kaybolur.

Leyla bulunur Bütün illerin belediyeleri birbirine girer. Daha sinni rüştüne vasıl olmamış zavallı kızcağızı İstanbul'daki sefalet yuvalarından kurtarıp Posof'taki ailesine teslim edememişlerdir. Bir hafta sonra Leyla yine İstanbul'da Sosyete Neriman'ın yeni açtığı evde zabıta tarafından yakalanır. Kaydı yapıldıktan sonra yine ödenek istemek ve memleketine gönderilmek üzere organize olacaklardır. Leyla pişkin pişkin sırtarak reddeder. Sinni rüştüne vasıl olduğunu söyler. On sekiz yaşındadır. Vesikasını vermelerini ister. Oradan hemen gidip istediği yerde çalışacaktır.

Temalar

Ahlak/Duyarsızlık/Sistem eleştirisi On sekiz yaşına gelmemiş bir kız, içinde bulunduğu şartlar ve toplumsal yapı yüzünden daha fazla mağdur edilmiştir. Bürokratik işlemlerde yavaşlık ve aksaklık söz konusudur. Özellikle savunmasız bireylere yönelik sistemsel sorunlar ve ahlaki çelişkiler görülmektedir. Leyla dosyasındaki bilgiler sebebiyle her gideceği yerde istismara uğramaktadır. Toplum ve sistem önyargılı, duyarsız ve adaletten uzak konumdadır. Sistemin işleyişinden sorumlu olan bireylerin ahlaki yozlaşma içinde olduğu görülmektedir. Öykü bu durumu mizahi bir dille eleştirmektedir.

NOEL BABA TUTUKLANDI

Öykü

Noel Baba'ya ziyaret Meryem Ana'nın evinden sonra Noel Baba'nın evi de yazarın ülkesinde bulunmuştur. Adam, Noel Baba'nın hiçbir yılbaşında kendi evlerine uğramadığını söyler. O gelmezse ben giderim diyerek evine gitmeye karar verir. Posta idaresinin çıkardığı Noel Baba pullarının üstündeki resme baka baka Antalya'da epey dolaşır. Sonra evi bulur. Kendini Noel Baba'ya tanıtır.

Noel Baba ile sohbet Noel Baba biraz sonra çocuklara hediyelerini dağıtacağını, iyi ki geldiğini söyler. Bir yandan hazırlanıp, bir yandan yılbaşı geceleri evlerin bacalarından girip yoksul çocuklara hediye dağıttığını anlatır. Adam karşı çıkar. Hediyeler yoksullara değil hep zenginlere gidiyordu. Noel Baba dünyayı tersine çevirdikleri için böyle olduğunu söyleyerek suçun onlarda olduğunu söyler. Aralarına karışınca onunda tersi dönmüştür. Adam makyajını yapmadığını, bilinen Noel Baba'nın pamuktan sakallarının göbeğine kadar indiğini söyler. Noel Baba dünyada maskara etmedikleri hiçbir şey kalmadığını söyleyerek yine olumsuz konuşur.

Yaşanan aksilik Vakit geldi diyerek adama gözlerini kapattırır. Elinden tutar ve bulutların üzerinden uçmaya başlarlar. Bir apartmanın damına konarlar. Tam bacanın yanına gelince sesler duyarlar. Birileri tek-çift diye bahse tutuşuyordur. Noel Baba, "Buraya giremeyiz, ahlak zabıtası bizden önce gelmiş" der. Aşağıda uygunsuz vaziyette çiftler vardır, memurlar çift mi tek mi diye müşterek bahis oynuyorlardır. Birazdan içeri gireceklerdir. Geçen yılbaşı Noel Baba da uygunsuz vaziyette yakalandığı için başı belaya girmeden gitmek ister.

Gittikleri evlerde yaşanan aksilikler Sonra başka apartmana gelirler. Orada da ikinci şube memurları vardır. Kumarbazları yakalayacaklardır. Üçüncü apartmanın tam bacasına girerken içeriden polis diye bağırımlar gelir. Bir adam karısı ve baldızını doğramış, şimdi de kaynatasını kesiyordur. Zor kaçarlar hemen yanındaki apartmana gelirler. Orada da polisler vardır. Eroin fabrikasını basacaklardır. Hediye çuvalları omzunda Noel Baba bir türlü hiçbir apartmanın bacasından giremiyordu. Yeni kondukları apartmanın bacasından da bir adam çıkıyordu. Kadının kocası geldiği için zampananın biri olduğunu söyler.

Noel Baba'nın öfkesi Bu sefer ne olursa olsun gittikleri apartmanın bacasından gireceğini söyleyen Noel Baba yine giremez. Bu sefer de hırsızlar onlardan önce davranmıştır. Onların hediyelerini de çalarlar diye hemen uzaklaşırlar. Noel Baba çok kızar. Caddeye inmişlerdir. Hiddetle konuşuyordur. Güven yok mu, demokrasi ne ede, hani hürriyet gibi söylemlerle bağırır. "Anayasanın değiştirilmesini isteriz, yargıç güvenliği isteriz, üniversite özerkliği isteriz, çift meclis isteriz, halis süt isteriz, çocuk bahçesi isteriz" diye bağırırken bağırır.

Noel Baba'yı polisler götürür Etraf kalabalıklaşır. İki adam Noel Baba'nın koluna girer. On dokuzlardan mısın diye sorar. Hayır dese de hangi partiden olduğunu sorarak sorulara devam eder. Hiçbir partiden değilim der ama onu alıp götürürler. Noel Baba yavaşça kulağına fısıldar. Hediyeleri alıp götürmesini söyler. Ne zaman döneceği belli olmadığı için hediyeleri onun dağıtmasını ister. Noel Baba'yı sivil polisler götürüyordur.

Temalar

Toplumsal eleştiri/ Yozlaşma/Ahlak Noel Baba'nın hediye dağıtmak isterken her gittiği apartmanda suç teşkil eden durumlarla karşılaşması toplumdaki çürümeyi ve yozlaşmayı göstermektedir. Yoksulların göz ardı edilmesi ve sistemdeki çelişkiler, Noel Baba'nın düzelmesi gerekenleri öfkeyle dile getirmesi ile daha da belirginleşmektedir. Noel Baba'nın hediyeleri dağıtma çabası toplumdaki ahlaki ve sosyal adımların nasıl engellerle karşılaştığına bir gönderme olarak da yorumlanabilmektedir.

ARSA

Kişiler

İhsan Bey Uzun yıllardır emlakçılık yapmaktadır. Yaşar Bey ile rekabet halindedir.

Yaşar Bey Emlakçıdır. İhsan ile rekabet ediyor, bu sebeple çok hırslı davranıyordu.

Öykü

Açık arttırma günü Gazetede İcra Müdürlüğü'nün ilanı yayınlanır. İcra yolu ile alınan bir arsa açık arttırma ile satılacaktır. Gün ve saati bildiriliyor, arsa hakkında bilgi veriliyordu. Belirtilen tarihte icra salonu teminat parası yatırımlarla doludur. Çoğu da emlakçıdır. Birebirini tanıyor, sohbet ediyorlardır. Fakat aralarında iki emlakçı vardır ki bir birlerine soğuk şekilde selam verirler. Bu kişiler İhsan Bey ve Yaşar Bey'dir.

Rakipler çekilmeye başlar Tam saatinde icra memuru satılacak arsayı anlatıp tapudaki parsel ve pafta sayılarını söyleyip icranın belirlediği fiyatı bağırır. İki bin üç yüz yetmiş liradır. Emlak komisyoncularından birisi arttırır. Bu şekilde fiyat artarken İhsan Bey ve Yaşar Bey, sürekli birilerinin yanına yaklaşıp dört yüz lira karşılığı açık arttırmadan çekilmeleri için onları ikna ediyorlardır. Gözleri ile sürekli birbirlerini takip ettiklerinden rakiplerinin ne yaptıklarının da farkındadırlar.

Yaşar arsayı alır İki büyük rakipten araya girenlerin kimisine İhsan Bey, kimisine Yaşar Bey havadan üçer beşer yüz lira vererek onları arttırma dışı bırakırlar. İhsan Bey çok kızgındır ve en son kendisi beş bin olarak arttırma yapar. Yaşar Bey altı bin der. Aslında İhsan Bey kızgınmış gibi görünür. Arsanın ederinden fazla arttığını düşündüğünden arsayı Yaşar'ın üstüne bırakmayı düşünüyor, ondan arttırma yapıyordu. Arsa Yaşar'ın üstünde kalır ve arttırmayı o kazanır.

Arsa el değiştirir İhsan Bey sonra düşünür. Yaşar otuz yıllık emlakçıdır. Bir bildiği olmasa bu arsaya o fiyatı vermez diye aklından geçirir. Kamulaştırma bölgesinde olduğu için bir yolunu bulup belediyeye çok pahalıya satacağını ya da önünden cadde geçeceği için şerefiye kazanacağını tahmin eder. O hırsla rakibinin yazıhanesine gider ve arsayı satın almak ister. Yaşar Bey kazık yediğinin farkında olduğundan on bine satmak ve kurtulmak ister. İhsan Bey kabul eder ve arsayı satın alır.

Arsa sürekli alınıp satılır Bu kez de Yaşar kazıklandığını düşünür ve içi içini yer. Pazarlıksız aldığına göre arsa çok değerli, ben farkında değilim diye düşünür. Ertesi gün arsayı ona geri satmasını söyler. İhsan Bey yirmi bin deyince kabul edip alır. Bu şekilde ikisi de sürekli pişmanlıklar yaşayıp arsayı birbirlerine satıp almaya başlarlar. En sonunda yüz seksen bine arsa Yaşar Bey'de kalmıştır. Ertesi gün İhsan Bey gidip arsayı ona iki yüz bine satmasını söyler ama Yaşar Bey arsayı bir müşteri çıkınca iki yüz elli bine satmıştır. İhsan Bey sinirden titriyordu. Alçak diye bağırır. Arsayı sürekli birbirlerine satarak ikisinin de kazandığını, ondan başkasına satarak ikisinin de kazıkklanmasına sebep olduğunu söyler. Yaşar Bey de pişman olmuştur, İhsan Bey'e hak verir.

Temalar

Kapitalizm/Sistem eleştirisi Arsa üzerinden yapılan ticaret, rekabet ve birbirini kazıklama durumları kapitalist sistemdeki aç gözlülüğü ve bireylerin birbirini sürekli olarak manipüle etme çabasını göstermektedir. Kapitalizmin rekabet, daha fazla kazanç unsurları bireyleri sömürü sisteminin bir parçası haline getirmektedir.

İŞTE EVLENDİK

Öykü

Evlilik planları Adam sevgilisi ile konuşur. Evlenince onu üç ay yurtdışına balayına götüreceği, istediği her şehre gideceklerini söyler. “Her şey senin istediğin gibi olacak” der. Sonra aklına bir fikir gelir. Üç ay dünyayı dolaşacaklarına, bir ay yurt dışında balayı yaparlarsa kalan para ile çok güzel bir ev tutabileceklerdir. Kız kabul edince onu övmeye başlar. Onun dünyanın en zeki, en tatlı kızı olduğunu söyler. O bir ay balayı yapmak istiyorsa elbette onun söylediğine uyacağını, onun için fark etmeyeceğini belirtir.

Yurtdışından vazgeçilir Sonra aklına bir fikir daha gelir. Memleket dışına gidip döviz israf etmek yerine memlekette gezmek daha iyi olacaktır. Akdeniz, Karadeniz bölgelerini dolaşmayı önerir. Kız kabul edince onun bir melek olduğunu söyler. O istemediği için onunda yurt dışında balayı yapmak gibi bir isteği olmadığını söyler.

Balayından vazgeçilir Sonra gezerken vapurların kalabalık, denizin dalgalı olacağı için hiç yorulmamalarını, en iyisi Bursa’da bir hafta kalmalarını önerir. Hem ucuz olacaktır. Kız kabul edince onun en kadar güzel, iyi ve akıllı kız olduğunu söyleyerek över. Sonra otellerde sürünmelerinin de boşuna olduğunu, o parayla ona güzel bir broş alacaklarını ve her zaman saklayabileceğini anlatır. Gezi, otel falan gelip geçici şeylerdir. Sen dünyanın en akıllı kızısın diye kabul eden sevgilisini över.

Adamdan gelen yeni öneriler Bu şekilde adam broş yerine mükemmel bir düğün önerir. Düğün için salon tutmak yerine sadece akrabaları ile evlerinde bir organizasyon fikri ile gelir. Bir kere giyeceği düğün elbisesi yerine evlerine eşya alabileceklerini söyler. Düğünden vazgeçerlerse apartman katı tutup ona elbiseler alabilecektir. Apartmanlar çok pahalı olduğundan ondan vazgeçerlerse kenar bir mahallede kuş yuvası gibi bir ev kiralayabileceklerini düşünür.

Adam kızı kandırır Bu iş nikâhtan vazgeçmeye, yeni bir elbise almamaya, ev tutmamaya kadar gider. Her seferinde sevgilisi kabul ettikçe onu över. Kendisi istiyorsa onun elbette vazgeçeceğini söyleyerek her şeye sevgilisi karar veriyormuş gibi davranır ve kızı inandırır. Gel seni öpeyim diyerek onunla birlikte olur. İşte evlendik diyerek kızı ikan etmeye çalışır. Dünyanın en enayi kızısın diyerek, enayi olmasa onunla evlenmeyeceğini söyler.

Temalar

Manipülasyon/İstismar Öyküdeki erkek karakterin kadını sürekli manipüle ettiği görülmektedir. Bu manipülasyon sonucu kadın, erkeğin isteklerini kendi istekleri gibi algılayıp ona teslim olmaktadır. Kadının duygusal ve bedensel olarak istismar edildiği vurgulanmaktadır. Kadının iradesi ve istekleri üzerine erkeğin kurduğu baskı söz konusudur.

SINIRLI ADAM

Öykü

Karakola getirilen yaşlı adam Sirden eli ayağı titreyen yaşlı, zayıf adamı iteleyerek karakola getirirler. Hepsi de onlara küfür ettiği için şikâyetçidir. Baş komiser ilk baştaki iri yarı adama sorar. Ne olduğunu ihtiyar hemen kendi anlatmaya başlar. Genç adam çok kısa mesafe olan iki durak arasında dolmuşa binmiştir. Beş yüz adım tutmayacak bir yerdir. Genç adam olduğunu, bu kadar yolu bile yürüyemeyip dolmuşa bindiğini söyleyip “İnsan bu kadar yere dolmuşa biner mi a eşşeoğlueşek” demiştir.

Sigara içen adam İkinci sıradaki şikâyetçi adam yaşlı adama hak verir. Delikanlının küfür hak ettiğini ama kendisine de sövdüğünü söyler. İhtiyar olayı yine hemen kendisi anlatır. Bu kişi dolmuşa binmiştir

ve biner binmez sigara içmeye başlamıştır. Biri bitince öbürünü yakıyordu. Üçüncü sigarada artık camı açmak istediklerinde de hava soğuk diye izin vermemiştir. Adam da maden hava soğuk camı açtırmayacaksın neden böyle sigara içip bizi boğuyorsun eşşeoğlueşek diye küfretmiştir.

Ailesini anlatan adam Üçüncü sıra bekleyen ve şikâyetçi olan adam yaşlı adama hak verir. Sigara içen adamın küfürü hak ettiğini söyler. Ama kendisi ile de ağır konuşmuştur. Komiser anlatmasını isteyince ihtiyar adam kendi anlatır. Adam dolmuşa bindiği duraktan itibaren ailesini anlatmaya başlamıştır. İki odalı bir evde oturduğunu, karısının güzel pilaki pişirdiğini, kızını evlendirdiğini, damadın hayırsız çıktığını, karısını beşinciye hamile olduğunu söylemiştir. Artık çocuk olmaması için nasıl tedbir alınmalı diye adama sormuştur. Adam da ona küfretmiştir.

Hapşırın adam Dördüncü sırada bekleyen şikâyetçi olacak adam ihtiyar adama hak verir. Komiser bu sefer ona sorar. Onun şikayetini öğrenmek ister. Yine ihtiyar adam anlatır. Dolmuşa bindiği duraktan itibaren sürekli hapşırıyordu. Hapşırma kesilmediği gibi ağzını da kapatmıyordu. Tükürükleri hep ona gelmişti. O da ona mendili yoksa da elinle ağzını kapat a eşşeoğlueşek demiştir.

Dolmuşu bekleten adam Beşinci sırada bekleyen adam ihtiyara hak verir. Komiser ona şikâyetini sorunca yine ihtiyar adam anlatır. Adam dolmuşa binince parasını hazırlamamış, onları bekletmiş, arkadaki trafiği karıştırmıştır. En sonunda da şoförün bozamayacağı bir para vermiştir. Dolmuşa binmeden parasını hazır etmediği için ona da eşşeoğlueşek diye küfretmiştir. Şoför hemen atılıp adama hak verir.

Yaşlı adamın bitmeyen şikayetleri Komiser şoföre sorar. Şoför şikâyetçi olduğunu söyler. İhtiyar adam hemen anlatmaya başlar. Şoför her dolmuştan inene, para verene dayı bey, anacık, oğlum, beybaba gibi hitap şekilleri kullanıyordu. Ona da babalık demiştir. Bey, hanım gibi kelimeler varken kendi akrabası gibi kelimeler kullanmasına sinirlenmiştir. Arabana binen bütün müşteriler senin akrabam mı a eşşeoğlueşek demiştir. Komiser İstanbul'un böyle olduğunu söylemiştir. Bu yaşa gelip terbiyesiz, kaba, kendini bilmez heriflere dayanamıyorsa bu yaşta ne diye evinden çıkıyorsun a beyefendi diyerek konuşmayı bitirir. Tam küfür edecekken beyim diyerek lafı çevirmiştir.

Temalar

Toplumsal duyarsızlık/Hoşgörü İnsanların birbirlerine karşı duyarsızlaşması, tahammülsüzlüğü ve toplumsal ilişkilerin zorlukları vurgulanmaktadır. Adamın öfkesi ve karşılaştığı insanların tutumları toplumdaki empati eksikliğini, hoşgörüsüzlüğü, duyarsızlığı mizahi bir dille anlatma çabasıdır.

GULGULE YOK MU?

Öykü

Asım Amca'nın kahvesi Asım Amca'nın bahçe içinde kahvesi vardır. O gece her zamankinden kalabalıktır. Kahveye rutin gelenler dışında evinde radyo olmayanlarda gelmiştir. Gazetelerde müjde olarak ilan edilen, sürpriz radyo programını dinlemek için kahveye dolmuşlardır. Dışarıda lapa lapa kar yağıyordu.

Radyodaki şarkı İlan edilen saat gelince radyoyu açarlar. Özel program başlar. Herkes dikkatli bir şekilde dinlemektedir. Değerli bir ses sanatçısının konserine başladığı ilan edilir. Önce müzisyenlerin sonra ses sanatçısının sesi gelir. "Kuyunda figanımla acep gulgule yok mu? Gulgule yok mu?" şarkı sözleridir. Gulgule yok mu cümlesi perde perde birkaç kez tekrarlanır.

Gulgulenin ne olduğu konuşulur Asım Efendi'nin en ateşli müşterilerinden biri olan Yunus Efendi memleketi ne hale getirdiler, gulgule bile kalmamış diye söylenir. Müzede odacı Mustafa Efendi, herkes biliyor da o bilmiyor diye utanarak gulgulenin ne olduğunu sorar. Yunus Efendi'de bilmiyordu ama radyoda bu kadar söylendiğine göre gerekli bir şey olduğunu düşünmüştür. Hükümet yanlısı Sıtkı Efendi lazım bir şey olsa hükümetin onun almasını üreteceğini savunur. Kahveci Asım nargilenin

yabancı dildeki söylemi olabileceğini söyler. Makinist Aziz ise motor aksamında bir yedek parça olduğunu, o parça olmadan hiçbir makinenin çalışmayacağını söyler. Anlatmasına göre o parçayı sadece Amerika'da bir bölge üretiyordu. Otomobil, vapur, otobüs hiçbir şeyin onsuz çalışmayacağını iddia eder. Amerika duysun da bize gulgule versin diye radyolardan iddia edildiğini söyler.

Fikir birliği sağlanamaz Askeri tüfekçi, emekli Salim Efendi lafa girer ve yanlışları olduğunu söyler. Gulgule denen şeyin Hindistan'dan geldiğini anlatır. Kulunç ağırlarına, iktidarsızlığa, kadınların muayyen günlerindeki sancılara iyi gelmektedir. Nasıl kullanılacağını tarifini de verir. O sırada radyoda şarkının başka bir dizesi okunuyordu. "Ta beste-i zencir-berefşanın alaydım" cümlesini duyunca makinist Aziz atılır. Zincir dediği için ilaç olmadığını iddia eder. Şarkı "Kayunda figanımla acep gulgule yok mu? Gulgule yok mu?" diye devam ediyordu. Radyo hükümetin radyosu olmasına rağmen gulgule yok mu denmesine şaşırırlar. Radyodan bugüne kadar bir şeyin yok denildiği duyulmamıştır. Başka bir şarkı başlamıştır ama herkes gulgulenin tartışmasını yapmaya devam ediyordu. Radyoda spiker yayının sona erdiğini duyurur. Kahve boşalır. Dar sokaklarda dolanan gulgule sesleri gecenin karanlığında düşen karlarda eriyip gitmiştir.

Temalar

Algı/Cehalet Toplumdaki bilgi eksiklikleri ile insanların bilmedikleri şeyler hakkında yorum yapması öyküde yaşanan ana olaydır. İnsanların duydukları ve anlamını bilmedikleri şeylere nasıl farklı anlamlar yükleyebildikleri görülür. Herkes kendi yaşam, deneyim ve inancına göre farklı açıklama yapmaktadır. Kimse bilmediğini kabul etmiyor, kendi söylediğini savunuyordu.

GUGUK

Öykü

Hayat apartmanı Hayat apartmanı sekiz katlıdır. Önden bakıldığında beş kat, arkadan bakıldığında sekiz kat görünmektedir. Alttaki üç katın bir duvarı toprağa gömülmüştür diğer tarafı ise caddeye bakmaktadır. En alt katın kiracısı her akşam apartmana girip aşağı doğru yürüyünce her katta biraz daha eğilir. Sanki indikçe apartmanın ve hayatın tüm yükü omuzlarına biniyor gibidir ve kendi katına gelince iki büklüm hale geliyordu. Aslında gerçekte böyle bir şey yoktur ama o öyle sanmaktadır.

Adamın sıkıntılı uykuları Birkaç kez uyku arasında eziliyorum diye bağırarak uyanır. Yatağa girince kat birden onun üstüne yığılır gibidir. Karısı kirayı ödeyemediklerini, haciz geleceğini, evsiz kalacaklarını söyler. Adam yarın demekle yetinir. Kadın, kızlarının delik ayakkabıdan dolayı okuluna gitmediğini, utandığını söylediğinde sesini çıkarmaz. Yemekte bakkalın veresiyeyi kesmekle tehdit ettiğini, borcu ödemek gerektiğini söyler. Yatağa girince montunun on yıllık olduğunu, eskidiğini söyler. Adam gece bağırarak yataktan fırlar. Eziliyorum diye bağırır.

Zorluklarla geçen gün Kapının zili çalar. Kapıda konuşan adam aldıkları odunun parasını ister. Kadın yarın vereceklerini söyler. Adam evden çıkarken kadın kırmızı kâğıt geldiğini, elektriği keseceklerini belirtir. Adam işe giderken manavın önünden geçmemek için yolu uzatır. Kasap onu görmesin diye içeride müşteri olsun diye dua eder. Daireye gidince müdür onu çağırır. Gönderilmesi gereken evrakları karıştırıp birkaç seferdir yanlış evrakları yanlış yerlere gönderiyordu. Özür diler. Masasına oturduğunda iş sahibi bir yurttaş onları şikâyet edeceğini söyler. Yaşlı kadında söylenir. Kaç seferdir gelip gidiyor ama işi hallolmuyordu.

Adam dışarı çıkar Aranan evrak numarasını bulmak için dosya kolunun altında kalem odasından çıkar. Adamın iki kolunda siyah kolluklar, elinde dosya, kapıya yürür. Kendinde olmadan sokağa çıkar. Sokakta yürür. Karısını, müdürü manavı, ev sahibini, kasabı, elektrikçiyi, oduncuyu düşünür. Suratlar gözünün önünden geçip gidiyordu. Hepsinin haklı olduğunu düşünür ve kendi kendine konuşur. Yürür ve vitrinlere bakar ama baktıklarını görmez. Bir dükkânın önü kalabalıktır. Tüfekte renk renk hedeflere

ateş ediyorlardır. Tüfekten çıkan arkası püsküllü ucu sivri mermi hedefe isabet edince, boyalı tenekenden yapılmış hedef eklem yerinden hareket ediyor, düdük ya da çingirak sesi duyuluyordur.

Kuvvet ölçme makinesi Dükkânın dış tarafında bir kuvvet ölçme makinesi vardır. Göstergeyi altmış dereceye çıkararak bir sigara veriliyordur. İri yarı bir delikanlı sert bir yumruk atar ancak gösterge elli ikiyi bulmuştur. Adam torbaya bakar, müdürün suratına benzetir. Sen haklısın müdür Bey ama bende haklıyım der ve bir yumruk atar. Gösterge altmışa fırlar. Bir sigara ödül kazanır. Herkes ona hayretle bakar. Bu sefer torbayı kasabın yüzüne benzetir ve ona da sen haklısın ama bende haklıyım diyerek vurur. Tekrar gösterge altmışı gösterir ve sigara kazanır. Sonra karısına benzetir. Böyle böyle altı paket sigara kazanır.

Adam rahatlar Sonra hedef alanına gider, kızdaki bir tüfek alır. Ondaki evrak numarası isteyen kadını düşünür. Haklısın ama bende haklıyım diyerek hedefi vurur. Ziller şakır şakır oynar. İkinci kez kömürçüyü düşünür ve aynı şeyleri yapar ve hedef vurulur. Yine çingir çingir zil çalar. Bakkalı düşünür ve yine hedefi vurur. Tahta oymalı saat kutusunun deliğinden bir kuş çıkar ve guguk sesi çıkarır. Adam güler. Yıllardır böyle içten gülmemiştir. Siyah saten kolluklarını cebine sokar. Rahatlamıştır. Kafası bomboştur. Ne karısı, ne ev sahibi, ne bakkal, ne gelen yurttaşlar, ne müdür... Gülüyordur adam. Yoldan geçenler mutlu adama alaylı alaylı bakıyorlardır.

Temalar

Bireysel ve Toplumsal Çatışmalar/Huzursuzluk Adam ekonomik zorluklar içinde hayatla mücadele etmektedir. Bu yüzden hem kendi ailesi, hem iş çevresi, hem de sosyal çevresi tarafından baskı ile karşı karşıyadır. Hem bireysel hem toplumsal açıdan zorluklar söz konusudur. Adamın baskı altında kalmasına neden olan bireyler de haklıdır, adam da haklıdır. Herkesin kendine göre haklı olduğu sebepler vardır. Bireyler bu durum karşısında içsel çatışmalar ve huzursuzluklar yaşamaktadır. Adam sonunda kendini rahatlatmayı başarır fakat bu anlık ve geçici bir rahatlamadır. Bireysel ve toplumsal sorunlara gerçek çözümler çözümden uzak görünmektedir.

ERKEK Mİ, DIŞI Mİ?

Öykü

Ünlü artist ile röportaj Adam bir dergide çalışıyordu. Bir artist ile röportaj yapılacaktır. Bu artist onun çok hayran olduğu bir kadındır. Fındıkkurdu gibi güzel olduğunu düşünüyordu ve ona hangi büyük rolü verseler de ona o rolü layık görmüyorlardı. O filmin rejisörü olmak istiyordu. Bunları düşünürken bilinçaltında yıldızlığa giden yol rejisörün yatağından geçer düşüncesi vardır. Dergide röportaj için gönüllü olur. Kadınlara randevu ayarlarken kendilerini açıklamak durumunda kalırlar. Kadın o güne kadar gelen gazetecilerin yarı çıplak fotoğraf çekme isteklerinden dolayı tedirgindir. Bazen bu fotoğraflar şantaj malzemesi bile oluyordu. Adam onların böyle fotoğraflar talep etmeyeceklerini söyler. Kadının içi rahatlar.

Kadının kedisi Görüşme günü o ve derginin fotoğrafçısı giderler. Kadın konuştuğunda adam ondan başka bir şeye odaklanamıyor. Aralanan dudaklarına, ağzının içine bakıyordu. Konuyu hep tatlı yerlerinden açmaya çalışıyordu. Kadın çok sevdiği birinden bahseder ve onun için öldüğünü söyler. O sırada içeri bir kedi girer ve kadın kediyi göstererek sevgilisinin geldiğini söyler. Adamın içi rahatlar.

Kedinin cinsiyeti Fotoğrafçı kediyi kucağına alır ve sevmeye başlar. Dişi mi, erkek mi olduğunu sorar. Kadın bilmediğini söyleyince şaşırırlar. Nasıl anlaşıldığını bilmiyordu. Fotoğrafçı kediyi bakar ve dişi der. Kedi üç renklidir ve üç renkli kedilerin dişi olduğunu belirtir. Adamın aklına bir dava gelir. Daha önce böyle bir iddia olmuştur ve birisi aksini ispatlamak için Samsun'da üç renkli erkek bir kedi bulmuş, İstanbul'a getirmiş ama vapura binecekken kaybetmiştir.

Fotoğrafçı konuyu uzatır Fotoğrafçı iddialaşıyordu. Kedinin dişi olduğuna dair kendi ispatlarını sıralamaya devam eder. Dişi kedilerin tüyleri parlak olur, kuyruğu uzun olur, gözleri aydınlık ve parlak

olur diyerek kedideki özelliklerle örtüştüğünü belirtir. Ayrıca kedinin gebe olduğunu da söyler. Üç tane yavrusunun olacağını söyleyince, neredeyse cinsiyetlerini de bilecek diye adam içinden söylenir. Konu uzadıkça uzuyor, bağlamdan kopuyorlardır. Bir türlü başka şey konuşamıyorlardır.

Adamın gafı Fotoğrafçı konuşmaya devam ederken kedi kuyruğunu iyice kaldırıncaya her şeyi görünür. Kadın şaşırarak kedinin erkek olduğunu söyler. Fotoğrafçı tam konuşmak üzeredir ki adam önce davranır. Susmasını, hanımefendiden daha mı iyi bileceğini söyler. Röportaj bu söylemle bitmiş olur. Bundan sonra o artiste ne soru sorup ne konuşabileceklerini düşünüyordur.

Temalar

Toplumsal cinsiyet algısı Kadının fiziksel özelliklerinin fazlasıyla ön plana çıkması, güzelliği ve mesleği nedeniyle ön yargılar ile kadına yaklaşılmaması, kadının şantaj için sömürülmesi toplumun cinsiyet algıları, ahlaki yozlaşma ile ilgilidir. Ayrıca kadın bedeni medya aracılığı ile nesneleştirilmektedir.

ÇOK ZEKİ BİR ADAM

Öykü

Yemek daveti Adamı birinin evine götürmeye çalışırlar ama gitmek istemez. Zekâsını sürekli anlattıklarını ailecek onu çok merak ettiklerini, onu beklediklerini söyler. Övülen herkes gibi adamın gururu okşanır. Kabul eder. Ailenin evine giderler. Bir karı, koca, iki genç kız ve bir de delikanlı oğulları vardır. Kapı açılır, evde başka misafirler de olduğu söylenir. Onun zekâsını duyan ve merak eden herkes gelmiştir. Adam çok gerilir. Kendini hayvanat bahçesinde insanların incelediği bir hayvan gibi hisseder. Gözler üzerindedir. Elini kolunu nereye koyacağını bilemez. Kenarda sakince otursun mu yoksa espriler mi yapsın karar veremez. O gün avanaklığı üstünde gibi hisseder.

Adamın gerginliği O bunları düşünürken birisi siz ne düşünüyorsunuz diyerek konuştukları konu üzerine soru sorar. Adam ne diyeceğini bilemez. Aptal durumuna düşmek istemez. Size katılıyorum der ve herkes gülmeye başlar. Adam ben size bununla ilgili bir fıkra anlatayım der ama aslında aklına hiç fıkra gelmiyordu. Başlar, o sırada evin hanımı sofraya davet eder laf karışır. Hemen sofraya oturur.

Sofradaki patavatsızlıklar Sonrada neredeyse ağzının yerini bulamayacak durumdadır. Elinize sağlık demek isterken çorba tuzlu olmuş demiştir. Genç kız tabağa et koyarken, teşekkür edip yeterli diyeceğine “Koy koy...” diyerek bambaşka bir şey söylemiştir. Sanki içinde başka bir insan vardır. Patavatsızca kaba şekilde konuşmaya başlar. Delikanlı kumar oynamadığını söylediğinde onu babasına yutturacağını söyler. Genç kız için kız oğlan kız mı diye soru sorar. Babası evli değil deyince, “Siz ona bakmayın” diye cevap verir. Muayene ettirmesini söyler.

Kontrolden çıkan hareketler Birisinin aylığını sorar ve o parayla geçinemeyeceğini, rüşvet mi aldığını sorar. Birine çocukların ona benzemediğini söyler. Ben aptalım diye bağırılmaya başlar. Herkes estağfurullah der. O kendine hakaret ettikçe ne zeki biri, gözlerinden ateş çıkıyor diye överler. Masaya çıkar anırır ama övgüler devam eder. Sonra duramaz kendini sokağa atar. Arkasından aynı şekilde övmeye devam ettiklerini düşünür. İnsanın adı çıkınca böyle olduğunu düşünerek kendi kendine konuşur.

Temalar

Kimlik/Toplumsal baskı Toplumsal ve sosyal beklentiler, bireylere biçilen roller bireylerde gerginliklere, kimlik sorunlarına ve baskıya sebep olmaktadır. Tüm bu unsurlar bireyleri zor durumlar içinde sokmaktadır. Yaşanan toplumsal baskı iç denetimi kaybetmeye yol açabilmektedir. Öyküdeki adam üzerindeki zeki adam rolü beklentisi ile kendisine yabancılaşmakta, hareketlerini kontrol edememektedir.

Toplumsal algı Adamın baskı altında kalarak gerilmesi sonucu patavatsız davranarak toplumsal normlara uyum sağlayamadığı görülmektedir. Bunlar bile çevresinde onun zeki olduğuna dair oluşan algıyı ve davranışlarında zekâsına dair izleri barındırdığı inancını bozmamaktadır. Toplumsal normların ve algıların katı olduğu görülmektedir.

BEDAVA

Öykü

Vapurdaki kadınlar Adam Karadeniz vapur gezisindedir. Vapurda birbirinden güzel dört genç kız da vardır. İksisi kardeş, biri yeğen, biri de onların bir şeysidir. Anneleri de çok güzeldir. Adam hepsine bakmaktan kendini alıkoyamıyordur. Kızların yakınında yöresinde dolaşsa da yaklaşmıyordur. Hiç yüz vermiyorlardır. Gözü ve kulağı onlardadır ama dokunamadığı için içi içini yemektedir. Güner'in dudaklarını öpmek istiyordur, Aysel bir prenses gibidir. Birsen'in her yanı kırılıp dökülecek gibidir. Güldükçe göğüsleri ve kalçaları oynuyordur. Hepsinin dokunulmazlığı var gibidir, yaklaşmıyordur.

Para konusu Aralarındaki konuşmaları duyar. Aysel, Güner'e elbiseyi kaçta yaptırdığını sorar. Fiyatını söyleyince vallahi bedava diyerek şaşırır. Çok ucuz bulurlar. Ailesinin yazlığa nereye gittiğini sorar. O da Adalar'a geç kaldığını, Suadiye'de ev tuttuğunu söyler. Fiyatını söyleyince aynı tepkiyi verir. Bedava kadar ucuz olduğunu düşünürler. Bu fiyatlar adam için çok yüksektir ama kızlar aralarında çok ucuz diye konuşuyorlardır.

Adamın aklından geçenler Kızlar sohbeti sürdürür. Adam da bu arada geminin alabora olmasını, fırtına kopmasını hayal eder. Kızlar denize düşünce onların peşinden atlayıp birini yakalamayı hayal eder. Ama hangisi olduğuna bir türlü karar veremez. Hepsini çok beğeniyor ve arzuluyordur. Kızlar konuşmaya devam eder. Birinin düğününden bahsederler. Kızın gelinliğini Paris'ten aldığını, çok güzel olduğunu anlatırlar. Parası ise yine onlar bedava gelir. Düğün yeri için kiralanan yer, kocasının aldığı broş konuşulur. Parasını duydukça bedava demeye devam ederler. Adam o arada gemi batsa, kızları kurtarsam, minnet altında kalıp elbet bana iyilik yaparlar diye iç geçirir.

Hava bozulur Kızlar sürekli aralarında böyle konuşmalar yapmayı sürdürür. Adam için yüksek olan para miktarlarını küçümseyerek bedava olduğunu söylemeye devam ederler. Ev için sekiz yüz doksan bin, yazlık kirası için on yedi bin, broş için elli sekiz bin, salon kirası için yirmi sekiz bin gibi rakamlar konuşuyorlardır. Adam Karadeniz'in coşması için dua etmeyi sürdürür. O sırada gemi fındikkabuğu gibi dalgaların sütünde kalkıp kalkıp iner. Ama Trabzon'a gelmişlerdir.

Vapur kıyıya yaklaşır Kızlar gidiyorlardır. Yolcuları kıyıya çıkaracak kayıklar gemiye yanaşır. Merdivenler dik ve dardır. Vapur yerinde durmuyordur. Kızlar merdivenden korku içinde bağıriş çağırışıyla iniyorlardır. Kızların yanına yaklaşır. Aysel tam geminin merdivenlerinden kayığa binecekken kayık ve geminin arası açılır. Kız çığlık atarak kayıkçının kollarına düşer. Ucuz kurtuldum deyince adam artık dayanamaz ucuz da laf mı bedava der. Bedavacı kızları kaçırdığına üzülür. Kendine kaldırıp denize atmamasını, canının satın aldıkları şeyler gibi bedava olmamasına bağlar. İyi kötü üstündeki elbisenin, kunduranın kırk, elli lira edeceğini söyler.

Temalar

Sınıf farkı/Güzellik algısı Öyküdeki temalar sınıfsal farkları, kadın bedeninin nesneleştirilmesini ele almaktadır. Adam kadınlara karşı arzu duymaktadır ve onları sadece güzellikleri ve fiziksel unsurları ile değerlendirmektedir. Fakat sınıf farklarından dolayı kadınlar onun için daha ulaşılamaz bir konuma gelmektedir. Kadınların hayatlarındaki tüm maddi unsurları bedava olarak değerlendirmesi ve fiyatlarını küçümsemesi ise adamda öfke ve değersizlik duygusunu beslemektedir.

BİR TULUATÇININ ANILARI: I

PARATONER

Öykü

Tiyatro kurma hayali En büyükleri on sekiz yaşında olan üç arkadaş tiyatro kurmak istiyordur. Fakat paraları yoktur. Tiyatro kuracak parayı kazanmak için tuluat tiyatrosu ile turneye çıkıp kazandıkları parayla dönüşte sanat tiyatrosu kurmaya karar verirler.

Artistler kahvesi Tiyatroda onlarla birlikte turneye çıkacak kişiler için Tophane'deki artistler kahvesine giderler. Herkes onların yabancı olduğunu biliyordur. Öyle hissettirirler. Kadınlı erkekli, genç yaşlı bir sürü insan vardır. Kahveci gelir ve ne içeceklerini sormadan sünnet düğünü mü diye sorar. Hemen oradaki bir adam kuklacı lazımsa zengin kukla takımı olduğundan bahseder. Kumpanya kurup turneye çıkmak istediklerini söylerler.

Kuklacı adamın hayatı Birkaç kişi ile görüşürler. İlk görüştükleri kişi kendisi ile beraber iki erkek ve iki kadının olduğu beş kişilik bir guruptan bahseder. Bu beş kişide, yirmi beş kişinin göstereceği hünerler olduğunu söyleyip sıralar. Adam hayatını da baştan sona anlatır. Gençliğinde tiyatrocun olmak istemiş ve bir kadın oyuncuya tutulmuştur. Babadan kalma bütün parasını bu uğurda bitirmiştir. Sonra hokkabaz olmuş, inme geçirince de kukla oynatmaya başlamıştır. Yaşlı kuklacı her şeyin tamam olduğunu yalnız iki paratoner bulmaları gerektiğini söyler. Paratonerin tiyatrodaki işi olduğunu anlamazlar. Bilmedikleri bir terim olduğunu düşünürler. Bu adamı gözleri tutmadığından başka biri ile görüşürler.

Bir grup ile anlaşılır Bu kişide dört kişilik bir ekip olduklarını ama kırk kişinin işini yaptıklarını anlatır. Onlardan iki paratoner bulmalarını ister. Güzel olsun diye de tembihler. Birkaç denemeden sonra en sonunda üç kişilik bir trupla anlaşılır. İki kız kardeşle bunlardan birinin kocasıdır. Adama Zülfiyar diyorlardır. O da iki paratoner bulmalarını ister. Ne olduğunu bilmezler ama çok para yok diye bir tane olsa olmaz mı diye sorarlar. Adam sırtarak bir esmer, bir sarışın olsun der. Kimi esmerden kimi sarışından hoşlanıyor diye de ekler. Onları isteksiz görünce açıklarlar. Turnede paratoner olmazsa namuslarını zor kurtaracaklarını anlatırlar.

Tellalla anlaşılır Onların tanıdığı kadın tellalından iki kadın getirirler. Ücret konusunda bir şekilde anlaşılır. Emekli valinin oğlu olan arkadaşları evdeki değerli eşyaları alıp bitpazarında satmıştır. Öbür arkadaşta bilmediği bir yerden para bulmuştur. Hikâyeyi anlatan ise annesinin emekli dul aylığını çalmıştır. İleride tiyatroyu kurunca parayı ödeyeceklerini düşünüyorlardır.

Turne başlar Otobüse binince bir de kundakta bebek ortaya çıkar. Zülfiyar'ın karısı çocuk emzirdiğinden iş bulamıyordur. O yüzden onlardan bebeği gizlemişlerdir. Turnede üç piyes oynatacaklardır. Biri yazılmıştır. Birini yolda yazacaklardır. Zülfiyar seyircinin piyesi sevmediğini bir tane yeteceğini söyler ve onlara program önerir. Ama onlar halkı tiyatroya alıştırmayı isterler.

Evrak işleri için görüşme Bir kasabaya gelip otele yerleşirler. Zülfiyar karısı ve baldızını bir odaya kilitler ve anahtarı alır. Paratonerleri yanlarına alıp resmi işlemler için daireye giderler. Zülfiyar konuşmayı çok iyi beceriyor, usulü biliyordur. Gençler ise adam tarafından dikkate alınmıyor, önemsenmiyordur. Adam sert tavırlıdır ama Zülfiyar'ın işi bilmesi ve paratonerler sayesinde yumuşar. Adam bir hafta orada olacaklarını duyunca karşı çıkar. En sonunda gerekli resmi belgeleri kadınlarla göndermesi üzerine onlar odadan ayrılır. Muamele bitince onlar evrakı getirecektir. Zülfiyar şimdilik karısı ve baldızını kurtardığı için rahatlar.

Müşteri çekmek için yapılanlar O gece kasabanın tek sinemasında ilk oyunlarını verirler. Her yer doludur. İkinci gece sadece elli kişi gelir. Zülfiyar oralarda piyes izlenmeyeceğini söylediğini tekrarlar. Karısı ve baldızına çamaşırları asın der. Onlar paratonerlerin asmasını istese de işte olduklarından onlara kalır. Karısı ve baldızı iç çamaşırlarını yıkamışlar gibi sutyen, külot, kombinezon gibi çamaşırları suya sokup ıslattıktan sonra kurumaları için gişenin üstüne ip gerip asarlar. Bütün kasabanın erkekleri oraya birikmeye başlamıştır. Zülfiyar yeterince kalabalık görmeyince dışarı asılmasını ister. Bilet alabilmek için hepsi birbirini ezer.

Kasabadan kaçılır Perde açılır, gösteriler başlar. Dairen biri gelir, Bey'in eksik evraklar için haber gönderdiğini söyler. Zülfiyar hanımlar yarın gelir ve eksik evrakları tamamlar diye haber gönderir. Her gece eksik kalan bir muamele için birisi geliyordur. İyi hal kâğıtları, aşı kâğıtları, askerlik belgesi, sağlık muayenesi işlemlerini sıralarlar. Sinema sahibi de çamaşırlar dolayısıyla sinema yıkılacak diye kaldırmalarını ister. Çamaşırlar kalkınca müşteri azalır. Paralar bitmeye başlar. Paratonerleri zorla ele geçirip oradan kaçmayı başarırlar.

Zülfiyar telaşları Başka bir kasabaya gittiklerinde paratonerler orada da işe yararlar. Kasabada ne kadar resmi daire varsa hepsindeki işlemleri bitirirler. Bir akşam gösteri sırasında orman koruma memuru gelir ve bizim dairenin muamelesi eksik kalmış diyerek hanımları çağırır. Ama müdür bey illaki o akşam istiyordur. Zülfiyar yarın hanımları yolarım dese de ikna olmaz. Resmi muamele olmadan perde açılmaz diyerek tehdit eder. Sarışın kadın orman koruma memurluğundan dönmemiştir. Esmer olan da başka bir yerdedir. Zülfiyar'ı telaş alır. Paratonersiz olmayacağını, hemen İstanbul'a dönmeleri gerektiğini söyler. Eşi ev baldızını kurtarmak ister. Dönüş paraları olmadığı için iki oyun verip dönüş paralarını kazanmaya karar verirler.

Zülfiyar'ın karısı ve baldızı kaçar Karısı ve baldızı baş kaldırıldığı için çamaşırlar Zülfiyar asar. Tam perdeyi açacaklarken Zülfiyar'ın baldızı ortada yoktur. Birine kaçtığı anlaşılır. Kısa bir an sonra karısı da kaybolur. Zülfiyar karakola gidip karısının kaçırıldığını söyleyecekken bekçi gelir. Karısının ona mektup bıraktığını söyler. Paratonersiz kalınca nasılsa onu kaçıracaklardır diye kendi seçtiğine kaçtığını yazmıştır.

Seyirciler sabırsızlanır Bir gün önce dansçı ve sanatkâr Ayla ile ilgili duyuru yapmışlardır. Salon doludur ve gecikme yüzünden salon yıkılacak gibidir. Zülfiyar kuliste kundaktaki bebeğini uyutmaya çalışır. Süt bulamadığı için parmağını emdirerek uyutur. Oradan başka türlü gidemeyeceklerini söyler ve kadın kılığına girer. Ne kadın en erkek gibidir. O sırada vali emeklisinin oğlu sinemadan onların hakkını almış ve bilet işini halletmiştir. Otobüs iki sata sonra kalkacaktır.

Zülfiyar'a saldırı Birisi davul çalar, biri perdeyi açar. Biri ağlayan bebeği alır. Zülfiyar sahneye çıkar. İlk numarasını başarı ile yapar. Perde iner. Seyirciler alkışlar, tepinir. İkinci çıkışınca seyirciler soyun, striptiz diye bağırır. Zülfiyar birkaç parça kıyafet atar ama yetinmezler. Perdeyi kapatıp kaçarlar. Zülfiyar üstündekileri değiştirmeye bile vakit bulamaz. Bavulları otobüse yerleştirirken bir grup "ya ya ya şa şa şa Ayla çok yaşa" diye bağırarak gelmeye başlarlar. Zülfiyar'ı kaptıkları gibi koşturmaya başlarlar. Ben erkeğim diye bağırırsa da bir işe yaramaz. Valinin oğlu, Ayla Hanım'ın çocuğu diyerek bebeği bekçini kucağına verir ve otobüse binerler.

Turnenin sonu Ertesi gün yoldayken emekli valilin oğlunu polisler yakalar. Babası gazetelerde oğlunun resmini bastırıp kayıp ilanı vermiştir. Öbür arkadaşı da İstanbul'da polisler yakalamıştır. Tiyatro için gereken parayı komşularından çalmıştır. O ise ucuz atlatmıştır. Annesi sınıfta kaldığı için alıp başını gittiğini sanmıştır.

Temalar

Ahlak/Toplumsal Yapı Tiyatro kurma hayali olan üç arkadaş maddi zorluklar yaşamaktadır. Hayallerinin peşinden giderken toplumun ahlaki ve maddi değerleri ile yüzleşme zorunda kalmaktadırlar. Toplumsal yapıdaki ve sistemdeki sorunlar nedeniyle ödünler verilmekte ve çeşitli manipülasyonlar yapılmaktadır.

BİR TULUATÇININ ANILARI: II

KIZI KURTARAMADIK

Öykü

Turneye gelen yeni kız Hasan, eskiden çok çektiklerini, zamanın tiyatro oyunculuğunun şimdiki gibi olmadığını söyler. Anlattığı hikâye Cumhuriyet'in ilk yıllarında geçiyordur. Rahmetli V.Ö. yeni bir heyet kurmuştur. Onu da almıştır. Turneye çıkmadan önce on altı yaşlarında yeni bir kız getirmiştir. Kız çok güzeldir. Birkaç kez sahneye çıkmış ama henüz gözü açılmamıştır. Heyetteki tüm erkekler kıza pervane oluyordur. Ama hepsi birden üstüne düştükleri için içlerinden birine meyletmemiştir.

Jandarma kontrolü Konya dolaylarında dolaştıktan sonra kamyonla başka bir yere gidiyorlarken jandarma durdurur. Erkekler kamyonun iner, kızların da inmesini ister. Hepsinin nüfus kâğıtlarını çıkarmalarını söyler. Ama hepsi eşyaların içinde kamyonadadır ve üstlerinde bir sürü şey vardır. Hasan ne yapacağız diye düşünürken V.Ö. cebinden bir kâğıt çıkarıp hükümetin turne için toptan izin verdiğini, hepsinin bilgilerinin kâğıtta olduğunu söyler. İstanbul'dan çıkarken satın aldığı eşyanın faturasıdır. Faturada mühür ve pul olduğundan Jandarma doğru olduğunu zanneder. Çünkü o dönem doğru dürüst okuma yazma bilen yoktur. Pulu, mührü görmesi yetiyordur.

Jandarma grubu alıkoyar Jandarma sırayla isimlerini sorar. Söyledikçe de faturadaki yazılardan ismini buluyormuşçasına işaret koyar ve öte tarafa geçmesini söyler. Sıra kıza gelince hepsi kıza alıkoyacak diye tedirgin olur. Ona da adını sorar. Hülya cevabını alınca ismini çok beğenir. Onu başka tarafa geçirir. Sonra işlerini zorlaştırmak için izinname, vesikalar, muhtarın verdiği iyi hal kâğıdı, sağlık cüzdanı gibi belgeleri ister. Her birini istediğinden adam cebinden yeni bir fatura çıkarır. Jandarma bir eksiklik bulamayınca kamyonun üstündeki davulu gösterip oynamalarını ister. Adam işimiz var dese de o zaman kıza bırakmayacağını söyler.

Jandarma Komutanı kıza bırakmaz V.Ö. çaresiz kalıp davulu zurnayı indirip önce kadınların oynamasını kabul eder. Fakat hepsi uğraşsa da kamyonun ipini çözemezler. Jandarmadan yardım isterler. Jandarma tüfeğini bırakır ve kamyonu çıkararak yardım eder. O sırada şoför gaza basar. Merkez Jandarma Komutanlığına gittiklerini söyleyince onu indirmeleri için yalvarır. Tüfeği de orada kalmıştır. Fakat durmazlar. Jandarma komutanlığına gidip her şeyi anlatırlar. Jandarma ağlayana kadar dayak yer. Jandarma komutanı onları salar ama kıza alıkoyar. Ertesi gün kız yanlarına gelir. Ne olduğunu sorarlar. Aslında hepsi ne olduğunu biliyordur. Kız bir şey olmadığını söyler. O olaydan sonra kıza büyük gelişme olmuştur, başarı kazanmıştır.

Temalar

Sömürü/Yozlaşma Dönemin toplumsal yapısı, sanatçıların yaşadığı zorluklar ve erkek egemenliği öyküde ön plana çıkan unsurlardır. Kadın bedeninin sömürülmesi ve kadınlara yönelik algının nasıl şekillendiği ile ilgili eleştiriler de içermektedir. Gücü yasalar aracılığı ile elinde bulunduranların sömürüye nasıl yol açtıkları, toplumdaki yozlaşma ve ahlaki sorunlar sanatı ve sanatçıyı şekillendirmektedir.

BİR TULUATÇININ ANILARI:III

ADAM AZMANI

Öykü

Rodos'taki turne Adam anlatır. Eskiden tiyatro oyunculuğu yaparken çok çektiklerini söyler. Gençken bir tarihte Rodos'talardır. Kızlı erkekli bir gruptur. Kızlarla çok iyi anlaşılıyorlar, arkadaşlık yapıyorlardır. Ama patronları onları kıskanıyordur. Kızlarla aralarının iyi olmasını istemiyordur. Yaşlı biridir. Kızlara bir şey de yapmıyor ama sanki onun haremimiş gibi davranıyordu. O yüzden kızlarla erkeklerin sahne dışında konuşmasını yasaklamıştır.

Para kazanmak için yeni bir fikir Bir gün kızlı erkekli bir odada pişti oynarlarken gülme seslerini duyan patron onları görmüştür. Onu odasına çağırıp kızmış ve kovmuştur. Önüne az bir para atmıştır. Yalvarsa da en fazla beş yüz kuruş vermişti. Tekneler ise bir liraya Fethiye'ye götürüyorlardı. Adam mecbur biner, inerken karambole getirerek ödemeyi tam yapmayarak kaçır. Bir kahvede simit çay

yiyip ne yapacağını düşünür. Ayakkabısını boyattığı boyacı adam iki metre boyundadır. Değişik görünüyordur. Farklı bir yapısı vardır. Aklına bir fikir gelir. Adam günlük iki buçuk lira para teklif eder. Adam ne yapacağını biri sormadan kabul eder. Adamın cebindeki birkaç lira ile keçi postu, tutkal ve ciğer alırlar.

Adam planını uygulamaya başlar Bir ahır kiralar. Adamı soyar ve tutkalı sürer. Postu parça parça adamın üstüne yapıştırır. Adam zaten garip görünürken iyice hayvansı bir şeye dönüşür. Ona planı anlatır. İnsanları toplayıp onu canavar gibi tanıtip kara karşılığı onlara gösterecektir. Ciğerden kopardığı bir parçayı ona atacağını ve onunda yiyor gibi yapmasını tembihlemiştir. Adam çiğ ciğeri yiyemeyeceğini söyleyince de, yemiş gibi yapıp insanlar çıkınca tükürmesini tembihler. Birkaç kez prova yaparlar. Adamın dört ayağının üzerinde durmasını da söyler.

Gösteri başlar Kalabalığı çekmek için bağıarak duyuru yapar. Şimdiye kadar böyle bir şey görülmediğini anlatır ve insanların dikkatini çeker. Canavar gibi bir şey olduğunu anlatır. İnsanlar toplanır merak eder. Ahıra otuz kişi sığıldığından ancak grupları o şekilde yapar. Hepsinden beş kuruş alır. Görenler çok şaşırır. Gösteri kısa da sürdüğünden çok inceleyemiyorlardır. Görenler başkalarına da anlattıkça müşteri artar. İnanılmaz bir yığılma olur. Fakat içlerinden biri boyacıyı tanımış, insanları kandırıyorlar diye şikâyetçi olmuştur.

Polis baskını O sırada adam yalvarmaya başlar. Sürdükleri tutkal kurduğundan eti büzüşüyor ve geriliyordur. Çok canı yanıyor. Adam işi yarım bırakırsa parayı vermeyeceğini söylese de adamın gözü para görmez. Ama şimdi adamı oradan çıkarılırsa kalabalıkta insan olduğu anlaşılır, hava henüz kararmadı diye zaman kazanmaya çalışır. Fakat adam dayanamıyor, ağlamaya başlıyordur. O kalabalıktakilerle ilgilenirken adam kaçıp gider. Onu koştururken gören polisler silahını çıkarıp vuracakken adam durdurur. Onun normal insan olduğunu söyler. Hepsi karakola götürülür. Adam hamama gönderilir. Polislere yaptığının kötü olmadığını, tiyatrodaki seyirciyi kandırma olabileceğini söyler. Seksen bin lira toplanmıştır. Adama kırk binini verirler. Kırk binini de boyacıya verdiklerini tahmin eder.

Temalar

Sömürü/ Manipülasyon Öykünün unsurları toplumsal manipülasyon ve sömürü ile ilgilidir. Adam ekonomik zorluklarla mücadele edebilmek için çıkarlarına uygun şekilde davranmaktadır. Bunu yaparken boyacı adamı sömürdüğü ve insanları kandırdığı görülmektedir. Tiyatro sanatçılarının yaşadığı zorluklar ve bu zorluklarla mücadele ederken etik değerlerinden ödün vermek zorunda kalmaları anlatılmaktadır.

BİR TULUATÇININ ANILARI:IV

BELEŞTEN ANKARA'YA GİTMEK

Öykü

Seyirciyi ağlatan oyunlar Adam çok çektiklerini söyleyerek tekrar anlatmaya başlar. 1930-1931 yılları arasındadır. Heyetleri ile İ.'de çalışıyorlardır. Hiçbir yerde orada kaldıkları kadar uzun kalmamışlardır. İki yıl kalmışlardır. Oranın insanı çok acayıptir. Ağlamaya çok düşkündür. Tiyatroya gelip bol bol ağlarsa verdiği parayı helal eder, ertesi akşam yine ağlamaya tiyatroya geliyorlardır. Ne oynayacaklarını her akşam oyuna çıkmadan önce o yazıyordu. Ama o kadar fazla gün geçmiştir ki artık ondaki fikirler de tükenmiştir. Sahneden önce herkese rolünü anlatıyor ama arada rolünü unutup gelenler oldu mu o da hatırlamadığı için uydurup oynuyorlardır. Zengin kız fakir oğlan, fakir oğlan zengin kız hikâyeleridir. Zengin babası evlenmelerini engeller oyun sürüp gider. Artık o kadar fazla oyun oynar ve orada tanınır ki yolda onu gösterir hale gelmişlerdir. Daha orada çok para kazanabileceklerken alışkanlıkları gereği gezerek çalışıyorlardır.

Kaymakamın uygunsuz isteği İki kız, iki erkek Sivas'tan dört yaşı erkek alıp yola çıkarlar. Gittikleri yerde hana yerleşip Kaymakam Bey'e izin almaya giderler. Kaymakam kaç kişi olduklarını sorar. İki kadın, iki erkek olduğunu öğrenir ve herkesi görmek istediğini söyler. Adamlar kadınların tehlikede olduğunu anlar. Mecburen izin almak için hep birlikte giderler. Kaymakam onlara izin vereceğini ama sarışın olan kadınla bir gece geçirmek istediğini söyler. Adamlar onun namuslu bir kadın olduğunu söyleyip yalvarsa da kabul etmez.

Kuklacı adam dayanamaz Onları koruyacak birini bulmaya karar verirler. Jandarma Komutanına söylerler. Jandarma Komutanı kabul etmiş gibi yapmalarını ve gerisini ona bırakmalarını söyler. Dediđini yapıp izini alırlar. İlk gün oyun biter. Komutanın söylediği gibi odayı hazırlayıp Kaymakam Bey'i beklerler. Kaymakam önceden içkileri yiyecekleri gönderir ve o da gelir. Tam o sırada komutan da gelir. Kaymakam teftişe çıktığını söylese de komutan içkileri ve teftiş saatini öne sürerek söyleyerek onu sıkıştırır. Fakat tam o sırada kuklacı olan adam dayanamaz ve Kaymakam Bey'e tokat atar. Tokat attığı yetmezmiş gibi siyasi işlere dokundurarak ileri geri konuşur.

Kuklacı hapse girer O gün öğleden sonra Jandarma Komutanı işlerin kötüye gittiğini söyler. Kaymakamı tokatlamanın cezası ağır olduğundan en azından Kaymakam Bey'den davacı olmaktan vazgeçerlerse atlatılabileceklerdir. Arkadaşı davasından vazgeçer. Kaymakam tartışmasından 35 gün hapis cezası yer. O hapiste, adam da iki kadınla dışarıda kalır. Eşeklerden üçünü yok pahasına satar. Köy köy dolaşır yumurta, tavuk ve un toplayıp köylerde kukla oynatır. Kadınları geçindiriyordu. Kuklacının hapisliği bitince hep birlikte giderler.

Kavga sebebi Kaymakamı niye tokatladığını sorar. Kanına dokunduğunu söyler. Lafı niye siyasete getirdiğini sorar. Bir zamanlar cezaevinde siyasi sanıklarla kalmıştır. O zaman onları trene bindirip Ankara'ya götürmüşlerdir. Siyasi sanıklara insan gibi davranılıyordur. Trene atıp Ankara'ya yollasınlar diye yapmıştır. Oradan kurtulmak istemiştir. Beleşten Ankara'ya gidebilmek için demiştir. Grup her yere uğraya uğraya İstanbul'a gidebilirler, orada canlarını kurtarırlar.

Temalar

Sömürü/Yozlaşma Kaymakamın statüsünün verdiği gücü ve sanatçıların durumlarını kullanarak kadınları sömürmesi yaşanan yozlaşmayı ve ahlaki sorunları göstermektedir. Sanatçılar, gösteri dünyasında çalışanlar ve özellikle kadınlar hem ekonomik, hem toplumsal zorluklarla başa çıkmak zorunda kalmaktadır. Sanat dünyasındaki kadınlara karşı olan algının kadınları nesneleştirdiği, sömürdüğü ve değersizleştirdiği görülmektedir.